

KOMUNIKACIJA, SURADNJA I UMREŽAVANJE PUTEM ESEP PLATFORME

Jovišić, Sandra

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:922317>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**KOMUNIKACIJA, SURADNJA I
UMREŽAVANJE PUTEM ESEP PLATFORME**

SANDRA JOVIŠIĆ

Split, 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Vještine odgojno-obrazovne komunikacije

**KOMUNIKACIJA, SURADNJA I UMREŽAVANJE
PUTEM ESEP PLATFORME**

Studentica:

Sandra Jovišić

Mentorica:

prof. dr. sc. Sonja Kovačević

Split, srpanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Komunikacija.....	2
2.1. Proces komunikacije	2
2.2. Uspješna komunikacija	3
2.3. Vrste komunikacije	3
2.4. Komunikacijske mreže.....	4
2.5. Međukulturalna komunikacija.....	4
3. Suradnja	6
3.1. Suradnja s roditeljima.....	6
3.2. Suradnja s kolegama.....	7
3.3. Međunarodna suradnja	7
4. Umrežavanje	9
5. ESEP platforma.....	11
5.1. eTwinning.....	11
5.1.1. Povijest nastanka i razvoj eTwinninga	13
5.1.2. Svrha eTwinninga	13
5.1.3. eTwinning škole i eTwinning ambasadori	13
5.2. eTwinning i profesionalni razvoj	14
5.3. Dobrobiti eTwinninga	14
5.4. Kritika eTwinninga	15
6. Mogućnosti komuniciranja, suradnje i umrežavanja putem eTwinninga	17
6.1. eTwinning projekti	18
7. Istraživanje znanja i iskustava vezanih za ESEP platformu i eTwinning projekte te stavova o komunikaciji, suradnji i umrežavanju odgojno-obrazovnih djelatnika	22
7.1. Cilj istraživanja	22
7.2. Istraživačka pitanja.....	22

7.3.	Metodologija istraživanja.....	22
7.3.1.	Uzorak istraživanja	22
7.3.2.	Postupak provedbe istraživanja.....	23
7.3.3.	Analiza podataka.....	23
7.3.4.	Instrument istraživanja.....	24
7.4.	Rezultati istraživanja i rasprava	24
7.4.1.	Znanja o ESEP platformi	24
7.4.2.	Znanja o eTwinning projektima.....	26
7.4.3.	Iskustva eTwinnera	28
7.4.4.	Stavovi o komunikaciji, suradnji i umrežavanju.....	32
8.	Zaključak.....	35
9.	Literatura.....	37
	Sažetak	42
	Abstract.....	43
	Prilozi.....	44

1. Uvod

U ovom radu govorit će se o komunikaciji, suradnji i umrežavanju putem ESEP (European School Education Platform) platforme. Motiv za odabir teme jest činjenica da u Hrvatskoj postoji mali broj radova i znanstvenih istraživanja na temu suradničkih mreža na internetu, a koje služe za povezivanje odgojno-obrazovnih djelatnika u Europi.

Prvi dio rada sadrži teorijski dio koji je kratki pregled znanstvenih spoznaja vezanih za komunikaciju, suradnju i umrežavanje te osvrt na ESEP platformu s naglaskom na eTwinning projekte. U drugom dijelu rada prikazano je provedeno empirijsko istraživanje o znanjima i iskustvima odgojno-obrazovnih djelatnika vezanih za ESEP platformu i eTwinning projekte te su ispitani njihovi stavovi o komunikaciji, suradnji i umrežavanju. U istom dijelu nalazi se i prikaz dobivenih rezultata.

Znanstveno-istraživački doprinos ovoga rada je neupitan jer do danas na području Hrvatske nije provedeno slično istraživanje unatoč činjenici da su odgojno-obrazovni djelatnici iz Hrvatske aktivni članovi eTwinning zajednice i dobitnici brojnih oznaka kvalitete za sudjelovanje u eTwinning projektima. Obradi ove teme pristupljeno je s nadom da će osim istraživačke ovaj rad imati i praktičnu vrijednost za odgojno-obrazovne djelatnike u dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama.

2. Komunikacija

Podijeliti, učiniti nešto općim ili zajedničkim značenja su koja pridajemo pojmu komunikacije (Tomašević Lišanin, Kadić-Maglajlić, Drašković, 2019; prema Antolović i Sviličić, 2020). Upravo to stvaranje zajedničkog sadržaja između izvora i primatelja razmjennom različitih simbola nazivamo komunikacijom (Antolović i Sviličić, 2020). Zvonarević (1978; prema Antolović i Sviličić, 2020) komuniciranje, u najširem smislu, definira kao razmjenu poruka između dviju ili više osoba, dok Day (1976; prema Brajša, 1994) navodi da je komunikacija glavno sredstvo međuljudskih odnosa u kojem se prikupljaju informacije i kojim se potencijalno utječe na sve sudionike odnosa.

Jurković (2012) definirajući komunikaciju uzima u obzir i verbalna i neverbalna sredstva izražavanja koja se prilagođavaju društvenoj prirodi situacije. „Komunikacija je temeljna i ujedno univerzalna društvena aktivnost ljudi, koja nadilazi sve individualne definicije i teorijske pristupe, stoga se konceptualizacija komunikacije odvija u pluralizmu teorija, modela i istraživačkih paradigmi“ (Ule, 2005: 11; prema Jagarinec, 2022).

2.1. Proces komunikacije

Preduvjet pokretanja procesa komunikacije je potreba za komunikacijom, dakle treba postojati svrha u obliku poruke koja se treba prenijeti (Jurković, 2012). Sam proces komunikacije ima određene faze kroz koje prolazi i predstavlja model strukturiran sudionicima procesa (Jurković, 2012).

Miljković i Rijavec (2002) navode pet osnovnih elemenata u procesu komunikacije: komunikator, poruka, sredstvo komunikacije, primatelj poruke i povratna informacija. Komunikator ili pošiljalac poruke kodira misao koju želi prenijeti pretvarajući je u izgovorene ili napisane riječi. Tako misao postaje poruka koja se prenosi primatelju. Sredstvo komunikacije ili komunikacijski kanal odnosi se na određenu tehnologiju ili metodu kojom se služimo prilikom prenošenja poruke (Rouse i Rouse, 2005). Primatelj primljene signale dekodira i oblikuje u primljenu poruku, nakon čega je interpretira. Ta interpretacija će utjecati na njega i na njegovo ponašanje. Poslana i primljena poruka se ne moraju podudarati te je za učinkovitu komunikaciju nužna međusobna razmjena povratnih informacija (Day, 1976; prema Brajša, 1994). Ako je u proces komunikacije uključena povratna informacija tada govorimo o dvosmjernoj komunikaciji ili razgovoru (Rouse i Rouse, 2005).

2.2. Uspješna komunikacija

Cilj komunikacije, bez obzira na njen oblik, je uspješno prenijeti poruku, a da bi se to dogodilo svi sudionici trebaju biti na istoj valnoj dužini (Rouse i Rouse, 2005). Smatra se da je oznaka uspješne komunikacije maksimalno podudaranje smisla primljene i poslane poruke (Rouse i Rouse, 2005). Preduvjeti za ostvarivanje učinkovite komunikacije su poznavanje jezika, posjedovanje interakcijskih vještina i kulturno znanje (Miljković i Rijavec, 2002), o čemu će više riječi biti kasnije.

Unatoč uvriježenom mišljenju da je uspješna komunikacija pravilo, upravo suprotno može se reći da su nesporazumi u komunikaciji pravilo, a da je dobra komunikacija izuzetak (Miljković i Rijavec, 2002). U tom procesu postoji niz mogućih smetnji ili šumova. Šumom nazivamo sve ono što prekida ili iskrivljava poruku ometajući prijenos i primanje kodirane poruke u njenom namijenjenom smislu. On se može javiti na bilo kojem mjestu u komunikacijskom procesu (Rouse i Rouse, 2005).

Kada se govori o uspješnoj komunikaciji ističe se razlika između podatka i informacije. Podatke definiramo kao činjenice i brojke u uskom kontekstu, a informaciju kao podatak u smislenom obliku. Uzimajući to u obzir može se reći da je korisna informacija uvijek dio učinkovite komunikacije (Rouse i Rouse, 2005).

2.3. Vrste komunikacije

Jurković (2012) komunikaciju dijeli na četiri osnovne vrste: usmenu, pismenu, kontaktnu ili neverbalnu te e-komunikaciju. Od spomenutih vrsta najvjerojatnije je najmanje poznata e-komunikacija ili elektronička komunikacija. Ona predstavlja suvremeni oblik komunikacije koji sve češće zamjenjuje tradicionalnu komunikaciju, a koji se temelji na informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji upotrebom elektroničkih sredstava. Naravno, preduvjet za ovaj oblik komunikacije je razvijen informacijski sustav i dostupnost informacijske tehnologije (Jurković, 2012).

Elektronička komunikacija je glavno obilježje suvremenog načina života i gotovo je nemoguće zamisliti funkcioniranje pojedinca i organizacija bez nje. S druge strane iako su suvremene tehnologije formirale jedno veliko virtualno interaktivno područje niti jedan digitalni alat ni uređaj ne može zamijeniti cjelokupni proces komuniciranja i učiniti ga isključivo virtualnim (Jurković, 2012).

2.4. Komunikacijske mreže

Svaka organizacija, uključujući i one odgojno-obrazovnog karaktera, predstavlja komunikacijsku mrežu u kojoj se odvija slanje i primanje informacija u svrhu postizanja određenih ishoda. Važno je primijetiti i da se u svakoj organizaciji isprepliće veći broj komunikacijskih mreža putem kojih pojedinci, odnosno članovi grupa komuniciraju (Jurković, 2012). Ovisno o namjeni one mogu biti mreže prijatelja, mreže naređivanja, mreže za razmjenu informacija, mreže za dobivanje stručnog znanja i statusne mreže (Miljković i Rijavec, 2002). Veza između organizacije i komunikacije je očita. Organizaciju predstavljaju pojedinci i skupine ljudi koji uspostavljaju komunikaciju radi organiziranja, koordiniranja i kontroliranja djelovanja (Jurković, 2012).

S obzirom na vrstu komunikacije unutar organizacije može se govoriti o formalnoj ili neformalnoj komunikaciji. Formalna komunikacija je primarno u interesu same organizacije i nužna je za obavljanje poslova. Glavno obilježje joj je planiran, sustavan, službeni proces prijenosa informacija. S druge strane neformalna komunikacija nema neki unaprijed određeni format te se bazira na osobnim međuljudskim odnosima. Ona predstavlja vrlo složenu komunikacijsku mrežu zbog svoje nepredvidivosti (Jurković, 2012).

Komunikacija se također može odvijati unutar malih ili velikih skupina. Komunikacija u maloj skupini po definiciji broji deset i manje pojedinaca. Posebnost ovakve male skupine jest veliki broj interakcija među njenim članovima, a razlog za to je „snaga brojeva“ (Jurković, 2012: 394), sigurnost i omogućen pristup savjetima. Jedan od mnogobrojnih znanstvenika koji je proučavao komunikaciju u malim grupama, Kurt Lewin (prema Jurković, 2012: 394), iznio je hipotezu da svaka osoba unutar takve grupe ima svoj „životni prostor“ koji donekle dijeli s drugima. Komunikacija u velikim skupinama uglavnom se odnosi na planiranje ili sudjelovanje na sastancima i konferencijama uz pomoć kojih vodstvo organizacije omogućava veliki broj kvalitetnih komunikacijskih situacija (Jurković, 2012).

2.5. Međukulturalna komunikacija

Komunikacija može biti interpersonalna ili grupna. Interpersonalna se odnosi na komunikaciju usmjerenu prema pojedincu ili maloj skupini ljudi, dok se grupna odnosi na slanje i razmjenu poruka s većom ili manjom skupinom ljudi. Interpersonalna komunikacija je najčešći i najvažniji oblik komunikacije među ljudima u svakodnevnom životu, dok se

grupnom komunikacijom odašilje poruka s pomoću utvrđenih mehanizama i protokola preko govornika poštujući skup zasebnih pravila komuniciranja (Antolović i Sviličić, 2020).

Najzahtjevniji i najteži oblik interpersonalne komunikacije je međukulturalna komunikacija. Ona zahtijeva posebna znanja i vještine jer dolazi do uspostavljanja komunikacije s osobom ili grupom iz drugog kulturnog kruga čiji se običaji, jezik i kultura razlikuju od vlastitih (Antolović i Sviličić, 2020). Potrebno je spomenuti i međukulturalnu svijest koja predstavlja spoznajnu dimenziju u kompetenciji međukulturalne komunikacije, a uključuje sposobnost pojedinca da shvati sličnosti i razlike između kultura (Gulbay, 2022). Brojna istraživanja iz ovog područja naglašavaju njenu ključnu ulogu u razvoju međukulturalne kompetencije (Byram, 2021; Barret i sur., 2014; prema Gulbay, 2022). S obzirom na globalizacijske trendove koji prate razvoj suvremenog društva vještine interpersonalne komunikacije na međukulturalnoj razini postaju realan izazov za svakog pojedinca, pa čak se može reći i da mu daju određenu konkurentsku prednost unutar vlastite djelatnosti (Antolović i Sviličić, 2020). Newton i suradnici (2020; prema Gulbay, 2022) navode da je međukulturalna svijest nužnost za odgojno-obrazovne djelatnike radi ostvarivanja dobrobiti sve djece.

Sustavi simbola, kao osnovni elementi komunikacije, čine osnovu svih komunikacijskih sustava, pa tako i jezika. Jezik je način ljudske komunikacije koji mijenja svoj oblik ovisno o društvu u kojem se koristi. Da bi osoba mogla uspješno komunicirati prije svega mora poznavati određeni jezik, vokabular i gramatička pravila, ali i razumjeti da različiti jezici odražavaju različite poglede na svijet.

Kultura određuje značenje jezika, pruža kontekst za razumijevanje i prikladno ponašanje. Pojam kulture dolazi od antropoloških proučavanja ljudskih društava. Ona je skup ponašanja, normi, stavova, vrijednosti i uvjerenja određenog društva i upravo na temelju toga uviđamo kulturološke razlike. Kultura nije objektivna i zato je za uspješnu komunikaciju od presudne važnosti razumijevanje i osjetljivost na kontekst koji se razlikuje od vlastitog (Rouse i Rouse, 2005).

3. Suradnja

Hrvatska enciklopedija (2024) kooperativnost definira kao „dobrovoljnu suradnju i udruživanje radi zadovoljavanja zajedničkih interesa u različitim područjima“. Mnogi pedagozi (Previšić, 1996; Bognar i Matijević, 2002; prema Buljubašić Kuzmanović, 2009) i drugi autori (Janković 1993; Čudina-Obradović i Težak, 1995; Miljević-Ričićki i sur. 1999; prema Buljubašić Kuzmanović, 2009) naglašavaju važnost interakcije, komunikacije i suradnje u odgojno-obrazovnom procesu. Kooperativnost s jedne strane uključuje zadovoljavanje vlastitih potreba, ali i prilagođavanje drugima i stoga je nije lako ostvariti.

Da bi se suradnja realizirala prije svega potreban je pristanak svakog pojedinca na suradnju te kvalitetna komunikacija i sposobnost dogovaranja s drugima (Buljubašić Kuzmanović, 2009). Dobrobiti kooperativnog procesa prema Hare (1976; prema Buljubašić Kuzmanović, 2009) su rast motivacije i ustrajnosti pojedinca, odgovornost prema drugima, poboljšana komunikacija, prijateljski osjećaji unutar grupe, povećana učinkovitost i uspješnost, pozitivnije socio-emocionalno okruženje prilikom rješavanja problema. Kvalitetna suradnja svih uključenih u odgojno-obrazovni proces nužna je za zdravo okruženje u kojem se dijete razvija (Srok, Skočić Mihić, 2012). Illomaki i suradnici (2003; prema Velea, 2011: 144) naglašavaju da „postoji potreba za pedagoškom kulturom suradnje.“

3.1. Suradnja s roditeljima

Poznata je važnost građenja partnerskih odnosa između obitelji i ustanova radi dobrobiti djeteta. Kroz taj tip odnosa dolazi do dostizanja ciljeva koji su u djetetovu najboljem interesu (Ljubetić, 2014). Partnerske odnose obilježava opredijeljenost za pružanje maksimalne podrške jedni drugima, brižnost, djelotvorna komunikacija i pomaganje te poštivanje etičkih načela (Ljubetić, 2014). Roditelji i odgojno-obrazovni djelatnici u odgojno-obrazovnom procesu imaju različite, ali komplementarne uloge (Ličanin, 2023). Ljubetić (2014) navodi ključne pojmove vezane za pojam partnerstva, a to su međuljudski odnosi, podjela odgovornosti, točno određeni zajednički cilj, ravnopravnost u odnosu, učinkovita komunikacija i zajednički trud radi ostvarivanja cilja. Pravilna komplementarnost obiteljskog i institucionalnog odgoja produkt je kvalitetnih suradničkih odnosa, što je ujedno i važan aspekt kvalitete predškolskog odgoja (Strelec, 2023).

3.2. Suradnja s kolegama

Put prema kvalitetnijoj odgojno-obrazovnoj praksi određen je spremnošću pojedinca za cjeloživotno učenje. Uobičajeni modeli koji su to do sada osiguravali bili su uvjetovani dostupnošću, vremenom i mjestom održavanja te mogućnošću financiranja, pa su često bili rezervirani za probrane pojedince i tako onemogućavali dio stručnog usavršavanja vezan za osobne interese (Zorić-Beslema, 2013). Nova vremena donose nove izazove, ali i nove mogućnosti. Neke od tih mogućnosti su refleksija o vlastitoj praksi „iz drugog kuta gledanja“ i pristup profesionalnom usavršavanju na mreži (Zorić-Beslema, 2013: 10). Upravo ESEP platforma, o kojoj će više riječi biti kasnije, predstavlja platformu na kojoj se odvija suradnja, rad na zajedničkim projektima, međusobno vrednovanje i susreti, ali i prilike za profesionalno usavršavanje (Zorić-Beslema, 2013). Budući da je riječ o događanjima na mreži koja nisu ograničena kao dosadašnji modeli, moglo bi se reći da je suradnja s kolegama i mogućnost cjeloživotnog učenja danas dostupnija nego ikada prije u povijesti.

Greene (1996; prema Buljubašić Kuzmanović, 2009) navodi kooperativno učenje, timski rad i suradnju kao najvažnije djelatnosti u budućnosti i preduvjete za uspjeh u 21. stoljeću. Slijedom navedenog potrebne su nove strategije za promicanje kvalitete odgojno-obrazovnog procesa. Pokazatelji kvalitete grupirani oko međuljudskih odnosa najčešće su povezani s kooperativnim učenjem. Takvo učenje promiče afirmaciju, komunikaciju i suradnju (Buljubašić Kuzmanović, 2009). Odgojno-obrazovni djelatnici trebaju biti dionici pozitivnih društvenih promjena prihvaćajući nove tehnologije i mogućnosti povezivanja u svrhu cjeloživotnog učenja i kontinuiranog unaprjeđivanja vlastite prakse (Zorić-Beslema, 2013).

3.3. Međunarodna suradnja

Globalizacijski i integracijski procesi na području Europe predstavljaju veliki izazov europskim obrazovnim sustavima na svim razinama (Gehrmann, 2008). Iz navedenog proizlazi nužnost koordinacije radi rješavanja tih pitanja i postavljanja reformskih strategija nacionalnih sustava, a to iziskuje međunarodnu suradnju (Gehrmann, 2008). Ostvarivanjem zajedničkih ciljeva u obrazovanju poštujući kompetitivnost, toleranciju, inkluzivnost i demokratičnost uspostavlja se koordinacija (Puljiz i Živčić, 2009; prema Baketa 2012). Ciljeve određuje Vijeće Europske unije, a zatim se oni preuzimaju i prenose na niže razine. EU u konačnici želi ostvariti prosperitet i napredak na temelju cjeloživotnog obrazovanja

oslanjajući se na učenje kroz podjelu iskustava između država članica (Baketa, 2012) iako joj se često pripisuju razni skriveni motivi poput gušenja identiteta. Upravo suprotno tim tezama, Brajša (1994) navodi da se identitet razvija u razgovoru i suradnji s drugima te da dijalog, a ne monolog donosi razvoj identiteta.

Nacionalna agencija za mobilnost i programe EU (dalje AMPEU) osnovana je 2007. godine kao javna ustanova koja promovira i provodi decentralizirane aktivnosti programa EU: Erasmus+, Europske snage solidarnosti (ESS) te Obzor Europa. Misija joj je „pomoći građanima i organizacijama da pretvore dobre ideje u uspješne projekte koji mijenjaju društvo nabolje koristeći financijska sredstva Europske unije“ (ESEP, 2024), a vizija da se „jedino kontinuiranim učenjem, osposobljavanjem te jačanjem ljudskog i demokratskog potencijala uz pomoć znanosti i tehnologije može doskočiti izazovima sutrašnjice“ (ESEP, 2024).

4. Umrežavanje

Na mreže odgojno-obrazovnih djelatnika se može gledati kao na organizacijska rješenja za različitost i kompleksnost obrazovnih potreba (Bienzle i sur., 2007; prema Cachia i Punie, 2012). Umrežavanje može imati važnu ulogu u obrazovanju pružajući strukturu za profesionalno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika i integrirajući rascjepkano i raznovrsno područje cjeloživotnog učenja, iako očekivanja od potencijalnih mreža često znaju biti preuveličana (Bienzle i sur., 2007; prema Cachia i Punie, 2012). Profesionalno usavršavanje može se definirati kao bilo kakva aktivnost koja osposobljava odgojno-obrazovne djelatnike za poboljšanje njihovog rada u odgojno-obrazovnoj ustanovi (Little, 1987; prema Kostas i Ioannidou, 2023). Ako je cilj umrežavanja profesionalno usavršavanje na većem nivou onda to uključuje sudjelovanje odgojno-obrazovnih djelatnika radi dijeljenja iskustava i prikaza dobre prakse te suradnje s drugima (Lumpe, 2007; Zhao i sur., 2019; prema Kostas i Ioannidou, 2023).

Obrazovanje u postmodernim društvima obilježavaju fleksibilnost, demokratski principi te uključivanje pojedinaca i različitih socijalnih grupa u odgojno-obrazovni proces (Kostas i Ioannidou, 2023). Mreže koje razvijaju budući odgojno-obrazovni djelatnici mogu predstavljati oblik podrške i svojevrsno mentoriranje u razvoju njihove karijere, ali i olakšani pristup novim znanstveno potvrđenim odgojno-obrazovnim praksama i izvorima (Caroll i Resta, 2010; prema Cachia i Punie, 2012). Redecker i suradnici (2011; prema Cachia i Punie, 2012) uočavaju da proces učenja postaje sve više individualiziran i da uniformirane metode sve više zastarijevaju. S obzirom na spomenuto odgojno-obrazovni djelatnici trebali bi osigurati iskustva učenja koja odražavaju inovativnost i kreativnost, čija se važnost u suvremenim društvima sve više naglašava (Cachia i sur., 2010; Johnson i sur., 2011; prema Cachia i Punie, 2012). Umrežavanje stvara platforme preko kojih se dijele materijali čime se smanjuje opterećenje odgojno-obrazovnih djelatnika da sve materijale izrađuju samostalno od početka (Johnson, Adams i Haywood, 2011; prema Cachia i Punie, 2012). Upravo ta otvorenost, dijeljenje i suradnja izazivaju duboke promjene na učenje djece (Johnsoni sur., 2011; prema Cachia i Punie, 2012), ali i učenje i podučavanje odgojno-obrazovnih djelatnika (Cachia i Punie, 2012).

Iako postoji puno iscrpnih radova i znanstvenih istraživanja vezanih za učenje u budućnosti, o ulozi odgojitelja/učitelja i njihovoj suradnji kroz umrežavanje gotovo uopće nema spomena (Cachia i Punie, 2012). Odgojno-obrazovni djelatnici se često osjećaju izolirano u svojim ustanovama i osuđeni su na iskustvo koje mogu steći samo unutar vlastite

ustanove (Gatt, Pereira Cunha i Costa, 2009; prema Cachia i Punie, 2012). Cachia i Punie (2012) iznose da odgojno-obrazovni djelatnici prilično pozitivno gledaju na korištenje i potencijal informacijsko-komunikacijskih mreža u svrhu poboljšanja kvalitete vlastitog rada te da bi željeli još više surađivati s kolegama, posebice iz drugih država i kultura. Nadalje, Carroll i Resta (2010; prema Cachia i Punie, 2012) za odgojno-obrazovne djelatnike navode da su jednom nogom u budućnosti dok im je druga ostala u prošlosti. Suvremeno doba donosi jedinstvene, do sada neviđene, mogućnosti na platformama za umrežavanje koje omogućuju suradnju i povezivanje s kolegama neovisno o mjestu u bilo kojem trenutku, a takav razvoj u obrazovanju se ne može zanemariti kada se govori o učenju u budućnosti (Cachia i Punie, 2012).

Umrežavanjem obrazovanje se može dići na globalnu razinu, ali još uvijek je važno podržavati specifične inicijative i mreže koje poboljšavaju lokalnu suradnju. Glavni problem koji se pri tome javlja jest neprepoznavanje potencijala lokalnog umrežavanja u zajednice učenja, pa se samim tim promocija ovakvih umrežavanja ograničava (Cachia i Punie, 2012).

Sam koncept zajednica učenja, između odgojno-obrazovnih djelatnika ili djece, stavlja naglasak na njegovanje osjećaja pripadnosti i postavljanje zajedničkih ciljeva (Leproni, 2023). Za mreže se može reći da predstavljaju najvažnije kanale komunikacije i suradnje, jer olakšavaju razmjenu znanja i kvalitetne prakse (Leproni, 2023). Značajke mreža su inkluzija, integracija i interakcija, a cilj im je stvoriti okruženja koja prihvaćaju različitost i njeguju svrhovito uključivanje (Leproni, 2023). Kroz suradničke projekte odgojno-obrazovni djelatnici su u prilici potaknuti lokalne zajednice na uključivanje u rješavanje globalnih problema (Leproni, 2023). Ovakva umrežavanja razvijaju osjećaj odgovornosti za održivi razvoj i zajedničku budućnost.

5. ESEP platforma

Europska platforma za školsko obrazovanje (European School Education Platform / dalje ESEP) pokrenuta je 2022. godine. Ova besplatna, višejezična platforma okuplja odgojno-obrazovne djelatnike na svim razinama obrazovanja, od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, preko osnovnoškolskog i srednjoškolskog, do početnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Ona služi kao sastajalište odgojno-obrazovnih djelatnika, istraživača, donositelja politika i ostalih stručnjaka (ESEP, 2024).

Prijašnje platforme eTwinninga, School Education Gatewaya i Teacher Academyja objedinjene su na jedinstvenoj ESEP platformi 2022. Platforma je financirana sredstvima iz europskog programa Erasmus + za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport te uz pomoć podupirućih partnera. Ona predstavlja inicijativu Europske komisije. Prema ugovoru s Europskom izvršnom agencijom za obrazovanje i kulturu sadržaj, usluge i koordinaciju na platformi pruža European Schoolnet, a tehničku infrastrukturu održava Tremend Software COUNSULTING (ESEP, 2024).

Na platformi se tjedno objavljuju novi sadržaji kao što su kolumne stručnjaka, novinski članci, intervjui i vijesti te primjeri dobre prakse. Ona također sadrži različite resurse poput izvješća o nedavnim istraživanjima, nastavnih materijala koji su rezultat europskih projekata te skup alata za škole kao i alat za samoprocjenu. Kako bi se olakšao pristup sredstvima iz europskog programa Erasmus + platforma sadrži alate koji olakšavaju pripremu prijave za sudjelovanje. Još jedna od značajnih odrednica ESEP platforme su besplatni tečajevi, seminari i nastavni materijali na mreži preko EU Academyja u svrhu stručnog usavršavanja (ESEP, 2024). Kao što navodi Howell (2010; prema Acar i Peker, 2021) ovakve zajednice učenja na mreži nude vrijedne prilike za stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika. Platforma je dostupna na 30 jezika među kojima je i hrvatski jezik (ESEP, 2024).

5.1. eTwinning

eTwinning „utjelovljuje metodologiju, pedagoški pristup, zajednicu praktičara i platformu koja omogućuje inovacije, komunikaciju i suradnju“ (ESEP, 2022; prema Horvat 2022: 124). Özen i Çiray Özkara (2023) opisuju eTwinning kao platformu koja doprinosi učenju odgojno-obrazovnih djelatnika i djece korištenjem tehnologije. Zhu i suradnici (2013; prema Giannis, 2022) vide eTwinning kao sredstvo za unaprjeđivanje inovativnih metoda

podučavanja kroz razvoj obrazovnih, socijalnih i tehnoloških kompetencija, a koje stavljaju u epicentar transformacije današnjeg obrazovanja na svjetskoj razini. Mreže poput eTwinninga zasigurno doprinose ubrzanju promjena u obrazovanju i širenje pedagoških inovacija na sistemskoj razini (Kostas i Ioannidou, 2023).

Od 2022. eTwinning zajednica postoji u okviru ESEP platforme. eTwinning je jedna od aktivnosti programa Erasmus + s ciljem međunarodne suradnje i stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika koji su registrirani na platformi. Proces registracije zahtijeva potvrdu nacionalne organizacije za potporu - Agencija za mobilnost i programe EU (dalje AMPEU). Uloga AMPEU je prenositi informacije i provoditi kampanje, organizirati konferencije, natječaje i radionice za osposobljavanje, kao i pružati podršku odgojno-obrazovnim djelatnicima na svim razinama uključenosti (Pietrzak, 2009). Osim spomenutog, AMPEU pomaže ustanovama i odgojno-obrazovnim djelatnicima u procesu registracije, traženja projektnih partnera, registracije i implementacije projekata pa sve do njihovog zaključivanja i diseminacije (Pietrzak, 2009). Registrirani korisnici platforme nazivaju se eTwinners (ESEP, 2024).

eTwinning je započeo kao lokalna inicijativa, a danas predstavlja zajednicu od 1053000 odgojno-obrazovnih djelatnika iz 233000 odgojno-obrazovnih institucija u više od 40 zemalja (ESEP, 2024). Leproni (2023) je naziva najvećom europskom zajednicom praktičara. Primarna svrha ove zajednice je upoznavanje i suradnja djece i odgojno-obrazovnih djelatnika sudjelovanjem u zajedničkim virtualnim projektima putem sigurne digitalne platforme. Ova zajednica može se podijeliti u dvije skupine - jednu koja je odgovorna za upravljanje programom, a to je Europska komisija, i drugu koju čine korisnici platforme, dakle odgojno-obrazovni djelatnici i djeca (Pietrzak, 2009).

eTwinning zajednicu financiraju nacionalne službe za podršku – AMPEU iz sredstava programa Erasmus + na temelju sporazuma o dodjeli bespovratnih sredstava od strane Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (ESEP, 2024). Ipak realizacija eTwinning projekata počiva isključivo na entuzijazmu i motivaciji eTwinnersa. Riječ je o fleksibilnom procesu koji ne uključuje formalne procedure niti pisane sporazume (Velea, 2011). Upravo činjenica da odgojno-obrazovni djelatnici za sudjelovanje u eTwinning projektima ne primaju nikakva novčana sredstva čini ih svima dostupnima te eliminira birokratski faktor (Pietrzak, 2009). Također valja napomenuti da je sudjelovanje u eTwinningu besplatno za ustanove i pojedince, a budući da je ESEP platforma dostupna na mreži nije nužno posjedovanje skupog sklopovlja (Pietrzak, 2009).

5.1.1. Povijest nastanka i razvoj eTwinninga

Inicijativa za nastanak partnerstva među školama potječe još iz 2002. godine od Europskog vijeća održanog u Barceloni. Cilj je bio osigurati učenicima priliku za učenje kroz suradnju, vježbanje i usavršavanje informacijsko-komunikacijskih vještina (Crisan, 2013).

Nastanak eTwinninga vezan je uz glavnu aktivnost eLearning programa Europske komisije 2005. godine, a od 2014. integriran je u europski program Erasmus + (Norac, 2022). Sam naziv eTwinning nije proizvod slučajnosti već je nastao spajanjem engleskih riječi electronic (elektronsko) i twinning (bratimljenje/partnerstvo) i u njemu je naznačena njegova misija koja je definirana kao „razvoj elektronskog bratimljenja/partnerstva“ među odgojno-obrazovnim ustanovama (Nucci, Tosi i Pettenati, 2023: 21).

5.1.2. Svrha eTwinninga

Komuniciranjem, suradnjom i radom na zajedničkim projektima registriranih članova eTwinning zajednice dolazi do razmjene znanja, ideja i iskustava što obogaćuje njihov neposredni rad s djecom. Osim toga odgojno-obrazovni djelatnici putem eTwinninga stječu uvid u funkcioniranje odgoja i obrazovanja u drugim državama upoznavajući njihove kurikulume, vrijednosti i načela koja primjenjuju u radu s djecom (Horvat, 2022). Crisan (2013) navodi da je krajnji cilj poboljšati kvalitetu obrazovanja u Europi kroz suradnju i razmjenu ideja, dok Dominguez-Miguela (2007; prema Huertas Abril i Palacios-Hidalgo, 2023) nabroja čak šest ciljeva eTwinninga: umrežavanje europskih škola, poticanje odgojno-obrazovnih djelatnika i djece na sudjelovanje u projektima, njegovanje europske dimenzije u obrazovanju, osvještavanje djece o višejezičnosti i multikulturalnosti europskog društva, poboljšavanje međukulturalnog dijaloga i razumijevanja te pomoć pri usavršavanju profesionalnih i digitalnih vještina odgojno-obrazovnih djelatnika.

5.1.3. eTwinning škole i eTwinning ambasadori

eTwinning škole su odgojno-obrazovne institucije koje promoviraju načela kojima se vodi eTwinning, a to su zajedničko vodstvo, suradnja i razmjena, sudjelovanje učenika u iniciranju promjena, inkluzija i pedagoške inovacije. Svaka škola može podnijeti prijavu za dobivanje oznake eTwinning škole (ESEP, 2024).

eTwinning ambasadori se biraju od članova na nacionalnoj razini i predstavljaju stupove eTwinning zajednice. Njihov zadatak je promocija eTwinninga, potpora i osposobljavanje članova ove zajednice, a prepoznatljivi su po svojem entuzijazmu i energiji (ESEP, 2024).

5.2. eTwinning i profesionalni razvoj

Preduvjet za osiguravanje kvalitetne okoline za učenje djece i razvoj dječjih potencijala potrebno je kontinuirano usavršavanje znanja, vještina i razvoj kompetencija odgojitelja/učitelja (Horvat, 2022). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015: 29) navodi da „spremnost odgojitelja i drugih stručnih djelatnika vrtića na prihvaćanje novih oblika profesionalnog učenja podrazumijeva kontinuirani proces istraživanja i zajedničkog učenja svih stručnih djelatnika ustanove“. Profesionalni razvoj odgojitelja nije više isključivo vezan za područja pedagogije, psihologije ili sociologije (Horvat, 2015) nego uključuje kontinuirani razvoj svih kompetencija i spremnost za cjeloživotno učenje (Slunjski i sur., 2006; prema Horvat, 2022). Prema riječima Raffaella Leproni „kvalitetni učitelji čine kvalitetnu školu“ (2023: 134).

Mnogobrojni izazovi suvremenog doba traže razvijanje raznovrsnih kompetencija. Za odgojitelje/učitelje to su razvijanje novih, modernih strategija planiranja odgojno-obrazovnog procesa, razvoj digitalnih vještina i upotreba informatičke tehnologije (Horvat, 2022), komuniciranje na stranim jezicima i međukulturalno razumijevanje te osjećaj za inicijativu i poduzetništvo kroz sposobnost planiranja i upravljanja projektima. U eTwinning izvješću iz 2019. godine vidljiva je poveznica između sudjelovanja u eTwinning projektima i razvoja individualnih vještina odgojitelja/učitelja te razvoja njihove prakse (Horvat, 2022). Tim povodom ispitano je 10000 eTwinera koji su uočili razvoj u područjima projektnog učenja, usavršavanja tehnoloških znanja potrebnih za odgojno-obrazovni rad, suradnje s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima te sposobnost odabira optimalne strategije podučavanja (Horvat, 2022).

5.3. Dobrobiti eTwinninga

Crisan (2013) navodi rezultate istraživanja koji ukazuju da eTwinning posreduje znanje drugih obrazovnih sistema (87%), jača osjećaj pripadanja profesionalnoj zajednici (85%), podržava odgojno-obrazovne djelatnike u preuzimanju značajnije uloge u radu sa studentima (72%), povezuje formalni kurikulum sa zanimljivim i motivirajućim obrazovnim aktivnostima (85%). Po pitanju kontinuiranog profesionalnog usavršavanja čak se 90% ispitanika izjasnilo da su im u tome najviše značili suradnički obrazovni projekti, a 89% ispitanika navelo je blisku suradnju s odgojno-obrazovnim djelatnicima iz drugih država radi kulturološke razmjene i usavršavanja upotrebe stranog jezika. Uočeno je i poboljšanje odnosa

s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima u vlastitoj ustanovi i drugim ustanovama te provođenje suradničkih aktivnosti ili razmjena iskustava nakon sudjelovanja u eTwinningu kod 81% ispitanika.

Još jedna od dobrobiti sudjelovanja u eTwinning projektima su situacije u kojima odgojitelji/učitelji propituju svoj odgojno-obrazovni rad te sagledavaju implicitnu pedagogiju u odnosu na dijete. Do takvih situacija dolazi upravo zahvaljujući činjenici da su se povezali s drugim praktičarima iz različitih dijelova Europe te upoznali s različitim pristupima odgoju i obrazovanju, ali i osvještavanju kulturoloških razlika i sličnosti (Horvat, 2022).

Digitalizacija u svim aspektima života i pojava interneta ima veliki utjecaj na rad odgojno-obrazovnih djelatnika. Odgojno-obrazovni djelatnici u Europi mišljenja su da je upotreba alata informacijsko-komunikacijske tehnologije (dalje IKT) pozitivno utjecala na njihov rad što potvrđuje 85 % ispitanika, dok dvije trećine ispitanika navode da kombiniraju različite IKT modele kao alate u svom radu (Cachia, Ferrari, Ala-Mutka i Punie, 2010; prema Cachia i Punie, 2012). Po pitanju vještina ispitanici navode da je digitalna kompetencija jedna od glavnih kompetencija koju su unaprijedili sudjelujući u eTwinningu. Odmah iza nje se spominje kulturološka kompetencija koju su razvijali koristeći alate na mreži koji omogućuju korisnicima da se virtualno upoznaju te osmisle i sprovedu suradnički projekt putem platforme (Cachia i Punie, 2012).

Daljnji razvoj interpersonalnih vještina poput komunikacije, suradnje i upravljanja vremenom još je jedan pozitivan ishod eTwinning suradnje, a ako je ta suradnja međunarodna tada valja spomenuti i razvoj vještina komunikacije na stranom jeziku (Cachia i Punie, 2012), što potvrđuje i Demir (2019; prema İzgi Onbaşılı, 2022). Cachia i Punie (2012) primjećuju poboljšanja u upravljanju, vodstvu, inicijativnosti, pružanju podrške i usmjeravanju tima, kod manjeg broja ispitanika.

Uzimajući u obzir sve ove spomenute dobrobiti odgojno-obrazovni djelatnici, koji su ujedno i eTwinneri, iskazuju želju za širenjem eTwinning mreže i rastom broja korisnika (Cachia i Punie, 2012). Unatoč značajnom rastu broja korisnika zadnjih godina, taj broj još uvijek ostaje simboličan u usporedbi s populacijom odgojno-obrazovnih djelatnika u Europi.

5.4. Kritika eTwinninga

Lewis i Decuypere (2023) spadaju u manjinu koja eTwinning i slične obrazovne platforme za umrežavanje odgojno-obrazovnih djelatnika smatraju problematičnima, a kao

ključni problem navode usku povezanost između projekata i platforme. Oni u svoj diskurs uvode dva pojma „projektizacija“ i „platformizacija“ dajući im negativan predznak.

„Projektizaciju“ definiraju kao sposobnost oblikovanja prakse u projektnom formatu, kao i topološku narav samog projektnog hodograma. Projektno učenje odgojno-obrazovnih djelatnika i profesionalnost smatraju definiranim dinamikom same platforme što njima predstavlja doživotni projekt sam po sebi. Ovo neprekidno i nedostižno usavršavanje kroz projekt i u obliku projekta nazivaju „učitelj/odgojitelj kao projekt“ (Lewis i Decuyper, 2023: 37). Kao i u ostalim segmentima suvremenog života projekti su postali sveprisutna značajka, uključujući i obrazovanje. Samim tim oni oblikuju ono što radimo i kako to radimo, ali i oblikuju odgojno-obrazovne djelatnike i djecu u „projektnom društvu“ (Jensen i sur., 2016; prema Lewis i Decuyper, 2023: 24). Ylijoki (2016; prema Lewis i Decuyper, 2023) o projektima govori kao o instrumentima koji predstavljaju izazov i žele preoblikovati obrazovnu praksu i ideale. Jensen i suradnici (2016; prema Lewis i Decuyper, 2023) iznose četiri izrazite odrednice - aktivnost, mjesto, vrijeme i odnose, tvrdeći da su preostale tri podređene aktivnosti te da ih ona uvjetuje. Jensen i suradnici (2016; prema Lewis i Decuyper, 2023: 27) ovu potrebu za aktivnosti prikazuju u izjavi „ako nisi aktivan, postaješ nevidljiv ili, u najmanju ruku, samo dosadan“.

Govoreći o pojmu „platformizacije“ školstva i društva, kao i rastućem značaju digitalnih podataka u obrazovanju, Lewis i Decuyper (2023) navode vlastite, ali i radove drugih autora poput Clutterbucka, Hardyja i Creagha (2021); Hartonga (2021); van Dijcka, Poella i de Waala (2018); Lewisa (2020b). Bratton (2015; prema Lewis i Decuyper, 2023) navodi da su projekti i platforme pozornica na kojoj se odvija radnja. Platforme postavljaju točno određena pravila za sudjelovanje i sve ne može proći. Da bi se odgojno-obrazovni djelatnici uključili moraju surađivati. Drugim riječima obrazovni projekti se smatraju vrijednima samo ako generiraju suradnju kroz individualnost i ako ta suradnja donosi korist pojedincu (Lewis i Decuyper, 2023).

eTwinning, po Lewisu i Decuyperu (2023) promovira idealiziranu predodžbu odgojno-obrazovnog djelatnika izjednačavajući dobrog učitelja/odgojitelja s dobrim projektnim radnikom koji je uvijek spreman i voljan pridružiti se ili započeti projekt. U svezi s tim spomenuti autori tvrde da takvi odgojno-obrazovni djelatnici potiču „projektizaciju“ obrazovnih zanimanja na digitalnim platformama poput eTwinninga.

6. **Mogućnosti komuniciranja, suradnje i umrežavanja putem eTwinninga**

U novije doba u literaturi se može susresti koncept suradničkog međunarodnog učenja na mreži (Collaborative online International Learning / dalje COIL). Rubin (2017; prema Huertas Abril i Palacios-Hidalgo, 2023) COIL koncept tumači kao inovativni pristup obrazovanju koji promiče globalno razumijevanje korištenjem prednosti suvremene tehnologije u posredovanju međukulturalnih interakcija i suradničkog učenja između djece i odgojno-obrazovnih djelatnika iz različitih država. Za eTwinning se može reći da je jedna od značajnih COIL inicijativa (Huertas Abril i Palacios-Hidalgo, 2023).

Postoje tri ponuđene značajke društvenog umrežavanja eTwinnera na platformi, a to su Sobe, eTwinning grupe i eTwinning projekti. Sobe, koje su osmišljene kao manje grupe članova, omogućuju eTwinnerima sudjelovanje u videokonferencijama, forumima i pristup arhivi. eTwinneri biraju eTwinning grupe sukladno svojim osobnim interesima, a njihov rad moderiraju iskusni eTwinneri. U njima članovi raspravljaju o određenim temama sukladno njihovom području interesa (ESEP, 2024).

Najzastupljeniji oblik umrežavanja među eTwinnerima su eTwinning projekti. Crisan (2013) ističe da je upravo kreiranje projekata i suradnja u provođenju istih glavni razlog zašto odgojno-obrazovni djelatnici koriste eTwinning portal. Riječ je o virtualnim projektima koji uključuju aktivnosti barem dva odgojno-obrazovna djelatnika i djece u njihovim skupinama ili razredima, vezano za različite teme (ESEP, 2024). Vuorikari (2010; prema Cachia i Punie, 2012) eTwinners opisuju kao inovatore, odnosno one koji su sposobni i voljni ostvarivati međunarodnu suradnju koristeći se informacijsko-komunikacijskom tehnologijom. U želji da se ispune vlastite potrebe kroz odgojno-obrazovni proces rađa se potreba za suradnjom s drugima (Başari i Ada, 2023). Upravo se to navodi kao motivacija. Radeći zajedno, pojedinci imaju korist od jakih strana i sposobnosti drugih za doseganje ciljeva koje ne mogu ostvariti sami (Ada i Akan, 2007; prema Başari i Ada, 2023). Acar i Peker (2021) navode da se korištenje ESEP platforme odražava na odgojno-obrazovne djelatnike po pitanju pedagogije, upotrebe tehnologije, profesionalnog usavršavanja, inovativnih pristupa praksi i cjeloživotnog učenja.

eTwinning ima dva ključna događaja godišnje, proljetnu i jesensku mrežnu kampanju na određenu temu. Tom prilikom članovi razmjenjuju ideje, dogovaraju buduće projekte, izrađuju zajedničke materijale i uče zajedno. Ovakvi događaji osmišljeni su kao dodatni

poticaj za umrežavanje eTwinnera te povezivanje zajednice. Još jedan takav događaj je i Dan eTwinninga 9. svibnja koji je ujedno i Dan Europe (ESEP, 2024).

6.1. eTwinning projekti

Registrirani eTwinners se virtualno upoznaju Sobama ili u grupama. Nakon razmjene ideja zajednički donose odluku o kreiranju projekta (Bettini i Mentuccia, 2021). Dva partnera, koji su ujedno osnivači projekta, pozivaju druge eTwinners da se pridruže suradnji (Bettini i Mentuccia, 2021). Valja spomenuti da postoji mogućnost odabira između nacionalnih i međunarodnih projekata (Acar i Peker, 2021). eTwinning projekti mogu početi bilo kada tijekom pedagoške godine, a trajanje im može varirati između dva tjedna i dvije godine (Crisan, 2013).

Da bi eTwinning projekt bio odobren od AMPEU potrebno je navesti na koji način se planira poticati razvoj ključnih kompetencija kroz sudjelovanje, koji su očekivani ishodi te neke od planiranih aktivnosti. Jedan od najznačajnijih doprinosa ovih projekata je razvijanje kompetencija unutar inovativnog metodološkog okvira (Milković, Luzzini, Nieto Moreno de Diezmas i Soldo, 2023). Poticanje razvoja ključnih kompetencija unutar domene obrazovanja ističe sveobuhvatni pristup koji uključuje i odgojno-obrazovne djelatnike i djecu (Vijeće Europe, 2006; prema Leproni, 2023).

Odobreni projekt dobiva svoj TwinSpace, tj. prostor na platformi predviđen za dokumentiranje procesa, razmjenu iskustava i dogovore s partnerima. Ovaj prostor dostupan je partnerima koji sudjeluju u samom projektu, ali može biti otvoren i za djecu, roditelje te odabrane goste. Gotovo svi eTwinners navode neki oblik uključenosti roditelja u eTwinning projekte (Bettini i Mentuccia, 2021). Neki roditelji su primarno zainteresirani za ishode samog projekta o kojima ih na posebnim događajima informiraju odgojno-obrazovni djelatnici, ali se navodi da je više onih koji aktivno podržavaju obrazovne aktivnosti svoje djece uključujući se u njih u nekom obliku (Bettini i Mentuccia, 2021). İzgi Onbaşili i suradnici (2022) navode da sva djeca u Europi nisu u mogućnosti ostvariti kontakte i prijateljstva s drugom djecom van svoje zajednice zbog raznih političkih, socijalnih i ekonomskih razloga te da im ovakvi projekti omogućuju prevladati ta ograničenja kroz suradnju i zabavu. eTwinning partnerstva povezuju djecu s vršnjacima u Europi već od rane dobi posredstvom informacijsko-komunikacijske tehnologije (Camilleri, 2016). Nieto Moreno de Diezmas i Ortiz Calero (2017; prema Milković i sur., 2023) naglašavaju utjecaj projekata na djecu ističući želju za komuniciranjem te to dovode u vezu sa smislenim i

prirodnim okruženjem za upotrebu stranog jezika. Pregledom literature ustanovljeno je da eTwinning projekti nude mogućnost ostvarivanja širokog spektra dobrobiti djece (Akdemir, 2017; Akinci, 2018; Yilmaz i Altun Yilmaz, 2012; prema Acar i Peker, 2021).

eTwinning projekti su potpuno fleksibilni, ne postoje unaprijed određena pravila o trajanju, broju partnera, odabiru teme ili odabiru aktivnosti (Bettini i Mentuccia, 2021). Nositelji projekta su potpuno slobodni sastaviti svoj hodogram i mijenjati ga u bilo kojoj fazi projekta ako je potrebno, dodavati partnere u projekt i dodatno razgranati projektne aktivnosti (Bettini i Mentuccia, 2021). Szulc-Krupaska (2009) u svom radu, a na temelju svog iskustva sudjelovanja u eTwinning projektu tvrdi da se rad odgojitelja tijekom projekta po metodologiji značajno ne razlikuje u odnosu na svakodnevni rad, osim dodatnih poticaja za razvoj komuniciranja na stranom jeziku i digitalnih vještina.

Schön (1983; prema Leproni, 2023: 125) uvodi koncept „refleksivnog praktičara“ u odgojno-obrazovni kontekst te time naglašava nužnost razmišljanja o djelovanju dok ono traje. Sudjelovanjem u kontinuiranoj refleksiji odgojno-obrazovni djelatnici imaju priliku mijenjati svoju praksu u realnom vremenu, a ishod ovakve prakse je kontinuirani napredak i poboljšanje pedagoških ishoda (Leproni, 2023). eTwinning projekti pružaju priliku odgojno-obrazovnim djelatnicima za realizaciju ovakve prakse.

Kroz eTwinning projekte dolazi do situacijskog i neformalnog učenja. Odgojno-obrazovni djelatnici usvajaju nove vještine i kompetencije u kontekstu svog svakodnevnog posla (Nucci, Tosi i Pettenati, 2023). Za razliku od tradicionalnih profesionalnih usavršavanja koja su povremena i van konteksta obrazovne prakse, eTwinning projekti su integrirani u dnevni radni kontekst, što omogućava odgojno-obrazovnim djelatnicima da sami odrede put kojim će ići, a koji je utemeljen na njihovim stvarnim potrebama i njihovim trenutnim sposobnostima (Nucci, Tosi i Pettenati, 2023). Zandravelli (2017; prema Kostas i Ioannidou, 2023) nakon provedenog istraživanja zaključuje da odgojno-obrazovni djelatnici ovim neformalnim obrazovanjem jačaju svoje postojeće formalno obrazovanje i prihvaćaju suradničke i samoregulirajuće oblike učenja unutar konteksta zajednice. Također navodi da naučeno primjenjuju u svakodnevnom radu s djecom, pa se time nastavlja njihovo profesionalno usavršavanje i samoobrazovanje te bivaju zadovoljniji (Kostas i Ioannidou, 2023).

Zanimljivo je primijetiti da suradnju unutar ove mreže profesionalnog usavršavanja obilježava veća sinergija i suradnja, nego suradnje koje nastaju unutar samih ustanova (Bettini i Mentuccia, 2021). Bettini i Mentuccia (2021) navode da je moguća razlika u većoj spremnosti za pružanje obostrane podrške, jer su odnosi u eTwinning zajednici češće

simetrični nego unutar ustanova. Osim toga, ispitanici su naveli da je bolja suradnja rezultat kvalitete interpersonalnih odnosa koji nastaju među eTwinnerima, kao i međusobno prepoznavanje kompetencija partnera (Bettini i Mentuccia, 2021). Upravo ovo potvrđuje i Hargreaves (1998; prema Bettini i Mentuccia, 2021) koji navodi da emocionalna dimenzija odnosa među kolegama može biti ključna u procesu sukonstrukcije i nadogradnje njihovog profesionalnog identiteta.

eTwinneri različitost koriste kao priliku umjesto da na nju gledaju kao na prepreku u ostvarivanju suradnje i to na vrlo jednostavan i učinkovit način kroz eTwinning projekte (Cachia i Punie, 2012). Glavne sastavnice eTwinning projekata su jezik i kultura (Camilleri, 2016). Koristeći se jezikom prenosimo i vlastitu kulturu te djeca i odgojno-obrazovni djelatnici tako imaju priliku učiti jedni o drugima. Međukulturalni, međunarodni projekti u okviru eTwinninga povećavaju broj interakcija i uspostavljaju komunikaciju među partnerima, što utječe na oblikovanje međukulturalnih svjetonazora (İzgi Onbaşılı i sur., 2022). Kao što je lijepo izrazio jedan od ispitanika “Da bismo govorili o drugim kulturama prvo moramo sagledati naš način života” (Camilleri, 2016: 6). Suradnički zadaci u projektima ne potiču samo profesionalne vještine, nego i timski rad te uzimaju u obzir različite poglede i sugestije međunarodnih partnera (Tonner-Saunders i Shimi, 2021; prema İzgi Onbaşılı i sur., 2022). Tijekom projekta dolazi i do rješavanja problema i poteškoća koji se javljaju uslijed upravljanja vremenom, tehničkih nepravilnosti i sagledavanja tuđih ciljeva i perspektiva (İzgi Onbaşılı i sur., 2022). Velea (2011) nabroja razloge koji generiraju većinu poteškoća - suradnja s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima, komunikacija na stranom jeziku, uključenost djece u grupne aktivnosti, nesklad između projekta i kurikuluma, ističući da među njima nije tehnologija. Sve navedeno su prilike za osobni i profesionalni razvoj.

Zadnja etapa projekta je planiranje diseminacije. Taj se izraz u europskim projektima odnosi na sklop aktivnosti i strategija koje su usmjerene na širenje informacija o rezultatima projekta. Cilj je ostvariti najveći mogući utjecaj na pojedince, organizacije i zajednice (Bettini i Mentuccia, 2021).

Po završetku projekta partneri mogu podnijeti zahtjev za oznaku nacionalne ili europske kvalitete, ukoliko ispunjavaju određene kriterije. Istaknuti projekti mogu dobiti eTwinning europsku nagradu i postati dio galerije projekata. Europska oznaka kvalitete (European Quality Label – dalje EQL) je međunarodno priznanje za rad na eTwinning projektu te potvrda ispunjavanja specifičnih kriterija za procjenu kvalitete (Giannis, 2022). Ona se dodjeljuje odgojno-obrazovnim djelatnicima za rad na projektima i slijedi nove trendove u procjenjivanju kvalitete odgojno-obrazovnog procesa (Young, 2012;

Papadimitriou i Niari, 2017; prema Giannis, 2022). Acar i Peker (2021) navode da prepoznavanje uspješnosti rada na projektu i dobivanje oznake kvalitete značajno povećava motivaciju odgojno-obrazovnih djelatnika. Zanimljivo je istaknuti da Hrvatska ima najveći broj dodijeljenih oznaka kvalitete među 44 države (140 EQL na milijun ljudi). Na drugom mjestu se nalazi Turska sa 70 oznaka kvalitete, a treće mjesto drži Sjeverna Makedonija s 58 oznaka kvalitete (Giannis, 2022).

Iz svega ranije navedenog kao što su svestranost, fleksibilnost, međukulturalnost, višejezičnost, razvoj vještina, inovacija, usavršavanje, suradnja, širenje vidika i povezivanja odgojno-obrazovnih djelatnika na europskom nivou (İzgi Onbaşili i sur., 2022) proizlazi važnost uloge eTwinninga u obrazovanju za generacije odgojno-obrazovnih djelatnika i djece.

7. Istraživanje znanja i iskustava vezanih za ESEP platformu i eTwinning projekte te stavova o komunikaciji, suradnji i umrežavanju odgojno-obrazovnih djelatnika

7.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi posjeduju li odgojno-obrazovni djelatnici u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj znanja o ESEP platformi i eTwinning projektima. Osim navedenog žele se ispitati iskustva eTwinnera te kako oni procjenjuju komunikaciju, suradnju i umrežavanje s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima na području Europe. Također se žele ispitati stavovi odgojno-obrazovnih djelatnika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju.

7.2. Istraživačka pitanja

U istraživanju se krenulo od sljedećih istraživačkih pitanja:

1. Posjeduju li odgojno-obrazovni djelatnici u Hrvatskoj znanja o ESEP platformi, kako su ih stekli i koriste li se njima u komunikaciji, suradnji i umrežavanju s ostalim odgojno-obrazovnim djelatnicima u Europi?
2. Posjeduju li odgojno-obrazovni djelatnici u Hrvatskoj znanja o eTwinning projektima i kako su ih stekli?
3. Kakva su iskustva eTwinnera vezana za kreiranje i sudjelovanje u eTwinning projektima?
4. Kakvi su stavovi odgojno-obrazovnih djelatnika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima?

7.3. Metodologija istraživanja

7.3.1. Uzorak istraživanja

Empirijsko istraživanje je provedeno na uzorku od ukupno 174 ispitanika od čega 96,6 % (f=168) žena te 3,4 % (f=6) muškaraca. S obzirom na mjesto rada, iz dječjih vrtića sudjelovalo je 59,8 % (f=104), iz osnovnih škola 22,4 % (f=39), a iz srednjih škola 17,8 % (f=31) odgojno-obrazovnih djelatnika. Visoku razinu obrazovanja (VSS) ima 53,4 % (f=93),

a višu (VŠS) 46,6 % (f=81) ispitanika. Dob ispitanika i godine radnog iskustva u odgojno-obrazovnim ustanovama prikazani su u priloženim tablicama 1. i 2.

Tablica 1. Dob ispitanika

Dob	f	%
do 25 godina	7	4,0
od 26 do 35 godina	31	17,8
od 36 do 45 godina	66	37,9
od 46 do 55 godina	50	28,7
više od 55 godina	20	11,5
ukupno	174	100,0

Tablica 2. Godine radnog iskustva ispitanika

Godine radnog iskustva u odgojno-obrazovnim ustanovama	f	%
0 – 5 godina	17	9,8
6 – 10 godina	40	23,0
11 – 15 godina	23	13,2
16 – 20 godina	39	22,4
21 – 25 godina	22	12,6
26 – 30 godina	16	9,2
31 – 35 godina	11	6,3
više od 35 godina	6	3,4
ukupno	174	100,0

7.3.2. Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno na uzorku odgojitelja djece rane i predškolske dobi, učitelja razredne i predmetne nastave i srednjoškolskih nastavnika u svibnju 2024. godine na području Hrvatske postupkom anketiranja provedenog online. Na početku upitnika sudionicima su ukratko objašnjeni postupak i svrha istraživanja. Popunjavanje upitnika trajalo je oko 15 minuta. Anketiranje je bilo anonimno i dobrovoljno.

7.3.3. Analiza podataka

Prikupljeni su podatci analizirani postupcima deskriptivne statistike (postotci, frekvencije, aritmetičke sredine i standardne devijacije).

7.3.4. Instrument istraživanja

Za potrebe istraživanja izrađen je anketni upitnik. Instrument se sastojao od općih podataka o ispitanicima (spol, dob, razina obrazovanja, godine radnog iskustva u odgojno-obrazovnim ustanovama te vrsta odgojno-obrazovne ustanove), pitanja binarnog tipa i tipa višestrukih odgovora vezanih za znanja o ESEP platformi i eTwinning projektima i skale procjene od 1 do 5 za ispitivanje iskustava vezanih za eTwinning projekte te stavova o komunikaciji, suradnji i umrežavanju odgojno-obrazovnih djelatnika. Kod obje skale procjene ispitanicima su ponuđene tvrdnje za koje su trebali procijeniti svoje slaganje, a legenda za obje skupine pitanja glasila je: 1 – “uopće se ne slažem”; 2 – “djelomično se ne slažem”; 3 – “niti se slažem, niti se ne slažem”; 4- “djelomično se slažem” i 5 – “u potpunosti se slažem”.

Anketni upitnik je bio podijeljen u šest skupina pitanja. Prva skupina brojila je pet pitanja binarnog tipa i tipa višestrukih odgovora, a odnosila se na opće podatke ispitanika. Druga skupina obuhvaćala je četiri pitanja binarnog tipa i tipa višestrukih odgovora, a odnosila se na znanja o ESEP platformi. Treća skupina sastojala se od tri pitanja binarnog tipa i tipa višestrukih odgovora vezana za znanja o eTwinning projektima. Peta skupina sastojala se od četiri pitanja binarnog tipa te skale procjene od 1 do 5 koja je ispitivala iskustva sudjelovanja u eTwinning projektima, a sadržavala je 19 tvrdnji. Ovu skupinu pitanja, za razliku od svih ostalih, ispunjavali su samo eTwinners. Šesta skupina sadržavala je skalu procjene od 1 do 5 koja su ispitivala stavove ispitanika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju odgojno-obrazovnih djelatnika putem 16 tvrdnji.

7.4. Rezultati istraživanja i rasprava

7.4.1. Znanja o ESEP platformi

Kako bi se ispitala znanja odgojno-obrazovnih djelatnika o ESEP platformi postavljena su im četiri pitanja binarnog i tipa višestrukih odgovora tipa: Jesu li čuli za ESEP platformu? Kako su došli do informacija o ESEP platformi? Jesu li upoznati s platformom i njenim mogućnostima te koriste li mogućnosti komunikacije, suradnje i umrežavanja?

Dobiveni rezultati pokazuju da je za ESEP platformu čulo 60,3 % (f=105) ispitanika, a nikad nije čulo 39,7 % (f=69) ispitanika. Ovakvi rezultati ne iznenađuju s obzirom na to da ESEP platforma postoji tek od 2022. godine te upućuju na potrebu dodatnog informiranja

odgojno-obrazovnih djelatnika različitim kanalima. U tablici 3. je prikazana usporedba rezultata s obzirom na odgojno-obrazovnu ustanovu u kojoj ispitanici rade, a iz koje je vidljivo da se rezultati ne razlikuju.

Tablica 3. Informiranost o ESEP platformi

		Čuo/la sam za ESEP platformu		ukupno
		da	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	59	45	104
	osnovna škola	26	13	39
	srednja škola	20	11	31
ukupno		105	69	174

Informaciju o ESEP platformi ispitanici su najčešće dobili od kolega i unutar svoje ustanove. Kategorija „ništa od navedenog“ odnosi se na ispitanike koji su u prethodnom pitanju dali negativan odgovor.

Tablica 4. Prijenos informacija o ESEP platformi

Informaciju o ESEP platformi dobio/la sam	f	%
od kolega	33	19,0
unutar svoje ustanove	30	17,2
na stručnom skupu	11	6,3
na internetskim stranicama	22	12,6
preko društvenih mreža (Facebook, Instagram i sl.)	8	4,6
ništa od navedenog	70	40,2
ukupno	174	100,0

Većina ispitanika, njih 48,3 % (f=84) kaže da nisu upoznati s ESEP platformom i njenim mogućnostima te njih 31,6 % (f=55) tvrdi da su samo u određenoj mjeri upoznati s navedenim. Manja skupina ispitanika, njih 20,1 % (f=35) upoznata je s ESEP platformom i njenim mogućnostima. U tablici 5. je prikazana usporedba rezultata s obzirom na odgojno-obrazovnu ustanovu u kojoj ispitanici rade te je vidljivo da nema značajnijih razlika.

Tablica 5. Znanja o ESEP platformi

		Upoznat/a sam s ESEP platformom i njenim mogućnostima			ukupno
		da	ne	donekle	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	18	55	31	104
	osnovna škola	10	15	14	39
	srednja škola	7	14	10	31
ukupno		35	84	55	174

Da redovito koristi mogućnosti komunikacije, suradnje i umrežavanja putem ESEP platforme navodi 3,4 % (f=6), povremeno 8,6 % (f=15), a rijetko 9,8% (f=17) ispitanika. Većina ispitanika ipak ne koristi ove mogućnosti i to čak njih 78,2 % (f=136). U tablici 6. je prikazana usporedba rezultata s obzirom na odgojno-obrazovnu ustanovu u kojoj ispitanici rade, a iz koje se može iščitati da ispitanici iz osnovnih i srednjih škola češće koriste mogućnosti komunikacije, suradnje i umrežavanja putem ESEP platforme od onih u dječjim vrtićima.

Tablica 6. Korištenje mogućnosti putem ESEP platforme

		Koristim mogućnosti komunikacije, suradnje i umrežavanja putem ESEP platforme:				ukupno
		da, redovito	da, povremeno	da, rijetko	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	5	4	8	87	104
	osnovna škola	1	7	4	27	39
	srednja škola	0	4	5	22	31
ukupno		6	15	17	136	174

Sagledavajući dobivene rezultate može se zaključiti da više od polovice ispitanika ima znanja o ESEP platformi, neovisno o tome u kojoj vrsti odgojno-obrazovne ustanove rade te da su do tih informacija najčešće došli preko kolega i unutar vlastitih ustanova. Što se tiče poznavanja mogućnosti koje platforma nudi i korištenja istih taj broj se značajno smanjuje i ukazuje na činjenicu da zaposleni u dječjim vrtićima ponešto zaostaju za zaposlenima u osnovnim i srednjim školama.

Život u suvremenom dobu omogućuje suradnju i povezivanje s kolegama neovisno o mjestu u bilo kojem trenutku (Cachia i Punie, 2012), ali čini se da odgojno-obrazovni djelatnici ipak nemaju dovoljno znanja o mrežama koje olakšavaju razmjenu znanja i kvalitetne prakse (Leproni, 2023). S obzirom na to da je ESEP platforma sastajalište odgojno-obrazovnih djelatnika na svim razinama obrazovanja dostupna i na hrvatskom jeziku te da je besplatna (ESEP, 2024) iznenađuje manjak znanja o istoj te bi valjalo raditi na dodatnom informiranju odgojno-obrazovnih djelatnika u Hrvatskoj.

7.4.2. Znanja o eTwinning projektima

Kako bi se ispitala znanja odgojno-obrazovnih djelatnika o eTwinning projektima postavljena su im tri pitanja binarnog tipa i tipa višestrukih odgovora: Jesu li čuli za

eTwinning projekte? Kako su došli do informacija o eTwinning projektima i znaju li kako izgleda eTwinning projekt i što sve on uključuje?

Za eTwinning projekte čulo je 94,3 % (f=164) ispitanika, dok njih samo 5,7 % (f=10) nikad nije čulo. Ovaj rezultat je očekivan s obzirom na to da je eTwinning s radom započeo još 2005. godine. U tablici 7. je prikazana usporedba rezultata s obzirom na odgojno-obrazovnu ustanovu u kojoj ispitanici rade, a iz koje je vidljivo da se rezultati značajno ne razlikuju.

Tablica 7. Informiranost o eTwinning projektima

		Čuo/la sam za eTwinning projekte		ukupno
		da	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	97	7	104
	osnovna škola	39	0	39
	srednja škola	28	3	31
ukupno		164	10	174

Informaciju o eTwinning projektima ispitanici su najčešće dobili od kolega i unutar svoje ustanove. Kategorija „ništa od navedenog“ odnosi se na ispitanike koji su u prethodnom pitanju dali negativan odgovor.

Tablica 8. Prijenos informacija o eTwinning projektima

Informaciju o eTwinning projektima dobio/la sam	f	%
od kolega	61	35,1
unutar svoje ustanove	55	31,6
na stručnom skupu	20	11,5
na internetskim stranicama	15	8,6
preko društvenih mreža (Facebook, Instagram i sl.)	8	4,6
ništa od navedenog	15	8,6
ukupno	174	100,0

Manji broj ispitanika, njih 17,2 % (f=30) ne zna kako izgleda eTwinning projekt i što on sve uključuje. Gotovo je podjednak broj ispitanika koji znaju kako izgleda eTwinning projekt i što on sve uključuje, 42,5 % (f=74) i onih koji su samo donekle upoznati s navedenim 40,2 % (f=70). U tablici 9. je prikazana usporedba rezultata s obzirom na odgojno-obrazovnu ustanovu u kojoj ispitanici rade, a iz koje je vidljivo da ne postoje značajnija odstupanja.

Tablica 9. Znanja o eTwinning projektima

		Znam kako izgleda eTwinning projekt i što on sve uključuje			ukupno
		da	ne	donekle	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	44	19	41	104
	osnovna škola	16	4	19	39
	srednja škola	14	7	10	31
ukupno		74	30	70	174

Ustanovljeno je da ispitanici u izrazito visokom postotku posjeduju znanja o eTwinning projektima, a informacije o tome kako izgledaju i što sve uključuju uglavnom su dobili od kolega i unutar vlastitih ustanova. Nisu vidljive značajnije razlike s obzirom na vrstu odgojno-obrazovne ustanove u kojoj ispitanici rade.

eTwinning je platforma koja doprinosi učenju odgojno-obrazovnih djelatnika i djece korištenjem tehnologije (Özen i Çiray Özkara, 2023) te za cilj ima međunarodnu suradnju i stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika (ESEP, 2024). Svakako ohrabruje činjenica da odgojno-obrazovni djelatnici u Hrvatskoj posjeduju visoku razinu znanja o najvećoj europskoj zajednici praktičara kako je naziva Leproni (2023).

7.4.3. Iskustva eTwinnera

Kako bi se ispitala iskustva eTwinnera o sudjelovanju u eTwinning projektima postavljena su im četiri pitanja binarnog tipa: Jesu li sudjelovali i jesu li osnivači eTwinning projekta? Jesu li dobitnici oznake kvalitete za eTwinning projekt i nosi li ustanova u kojoj rade oznaku eTwinning škole? Nakon odgovaranja na spomenuta pitanja ispitanicima je ponuđena skala procjene od 1 do 5 u kojoj je navedeno 19 tvrdnji vezanih za sudjelovanje u eTwinning projektima.

Sudjelovanje u eTwinning projektu od ukupno 114 ispitanika navodi njih 20,1 % (f=35), dok njih 45,4 % (f=79) iako pripadaju eTwinning zajednici nikada nisu sudjelovali u projektu. S obzirom na dobivene rezultate može se uočiti značajnije zaostajanje ispitanika iz dječjih vrtića u odnosu na one iz osnovnih i srednjih škola.

Tablica 10. Sudjelovanje u eTwinning projektima

		Sudjelovao/la sam u eTwinning projektu		ukupno
		da	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	11	52	63
	osnovna škola	11	15	26
	srednja škola	13	12	25
ukupno		35	79	114

Još manji broj ispitanika sebe navodi kao osnivača bar jednog eTwinning projekta i to njih 5,7 % (f=10) od ukupno 113 ispitanika. Preostalih 59,2 % (f=103) nikada nije pokrenulo vlastiti eTwinning projekt. U ovoj kategoriji ponovno se očituje značajnije odstupanje ispitanika iz dječjih vrtića u odnosu na osnovne i srednje škole.

Tablica 11. Kreiranje eTwinning projekta

		Osnivač sam bar jednog projekta		ukupno
		da	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	2	60	62
	osnovna škola	5	21	26
	srednja škola	3	22	25
ukupno		10	103	113

Ukupan broj eTwinera koji su dobili oznaku kvalitete za projekt u kojem su sudjelovali, od ispitanih 112 iznosi 10,3 % (f=18). Njih 54,0 % (f=94) nikada nije dobilo oznaku kvalitete za projekt. Usporedbom dobivenih rezultata s vrstom odgojno-obrazovne ustanove može se zaključiti da su dobitnici oznake kvalitete za eTwinning projekt najrjeđe ispitanici iz dječjih vrtića.

Tablica 12. Oznaka kvalitete za eTwinning projekt

		Dobio/la sam oznaku kvalitete za eTwinning projekt		ukupno
		da	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	4	58	62
	osnovna škola	9	16	25
	srednja škola	5	20	25
ukupno		18	94	112

Da ustanova u kojoj rade nosi oznaku eTwinning škole navodi 21,8 % (f=38) od 113 ispitanika, dok preostalih 43,1 % (f=75) ne rade u ustanovi s oznakom eTwinning škole. Iz usporedbe odgojno-obrazovnih ustanova s oznakom eTwinning škole ponovno je vidljivo značajnije odstupanje dječjih vrtića.

Tablica 13. Oznaka eTwinning škole

		Ustanova u kojoj radim nosi oznaku eTwinning škole		ukupno
		da	ne	
Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim	dječji vrtić	15	47	62
	osnovna škola	11	15	26
	srednja škola	12	13	25
ukupno		38	75	113

Rezultati na temelju skale procjene eTwinnera jasno ukazuju na činjenicu da se njihova iskustva uvelike razlikuju. Dobiveni rezultati su raspoređeni na oba pola kod svih devetnaest tvrdnji, dakle ima ispitanika koji se uopće ne slažu i onih koji se u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom.

Rangirajući dobivene rezultate prema stupnju slaganja vidljivo je najveće slaganje ispitanika s tvrdnjom da eTwinning promovira idealiziranu predodžbu odgojno-obrazovnog djelatnika kao osobe koja je ujedno i dobar projektni radnik. Ispitanici također pokazuju veće neslaganje po pitanju težine pronalaska partnera za eTwinning suradnju što ukazuje da imaju suprotna iskustva, kao i po pitanju otežane suradnje s obzirom na pripadnost različitim odgojno-obrazovnim sustavima. Veće slaganje ispitanika uočeno je i kod tvrdnje da su odgojno-obrazovni djelatnici voljni učiti što suradnju čini lakšom.

Tablica 14. Iskustva eTwinnera

	N	Min.	Maks.	M	SD
Umrežavanje ima puno više prednosti nego nedostataka.	75	1,00	5,00	3,75	1,25
Komunikacija među partnerima bila je kvalitetna.	77	1,00	5,00	3,70	1,17
Lako je surađivati s odgojno-obrazovnim djelatnicima jer su voljni učiti.	75	1,00	5,00	3,65	1,12
Komunikacija s partnerima tijekom projekta pozitivno je utjecala na razvoj mojih komunikacijskih vještina.	78	1,00	5,00	3,64	1,16

Međunarodno umrežavanje bit će neophodno za buduće odgojno-obrazovne djelatnike.	76	1,00	5,00	3,63	1,23
Sudjelovanje u eTwinning projektu pozitivno je utjecalo na moje odnose s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima.	76	1,00	5,00	3,48	1,37
Suradnja tijekom eTwinning projekta bila je dobra.	75	1,00	5,00	3,44	1,28
eTwinning promovira idealiziranu predodžbu odgojno-obrazovnog djelatnika izjednačavajući dobrog učitelja/odgojitelja s dobrim projektnim radnikom koji je uvijek spreman i voljan pridružiti se ili započeti projekt.	76	1,00	5,00	3,43	1,08
Umrežavanje kroz eTwinning projekt dalo mi je nove ideje i obogatilo je moj rad s djecom.	75	1,00	5,00	3,41	1,42
Sudjelovanje u eTwinning projektu utjecalo je na razvoj mojih vještina komunikacije na stranom (engleskom) jeziku.	75	1,00	5,00	3,38	1,32
Sudjelovanje u eTwinning projektu dio je mog kontinuiranog profesionalnog usavršavanja.	76	1,00	5,00	3,38	1,40
eTwinning promovira neprekidno i nedostižno usavršavanje kroz projekte pa sam učitelj/odgojitelj postaje projekt.	76	1,00	5,00	3,30	1,23
Radom na eTwinning projektu umrežio/la sam se s kolegama iz različitih država.	74	1,00	5,00	3,29	1,35
Komunicirajući s partnerima dobio/la sam predodžbu o odgojno-obrazovnim sustavima u različitim državama Europe.	75	1,00	5,00	3,29	1,32
Digitalna kompetencija jedna je od glavnih kompetencija koju sam unaprijedio/la sudjelujući u eTwinningu.	75	1,00	5,00	3,25	1,36
Lakše je umrežiti se na platformi nego u svom okruženju.	76	1,00	5,00	3,21	1,20
Bilo je teško pronaći partnere za suradnju u eTwinning projektu.	75	1,00	5,00	2,68	1,10
Suradnja je bila otežana zbog činjenice da radimo u različitim odgojno-obrazovnim sustavima.	74	1,00	5,00	2,40	1,12
Suradnja je bila otežana zbog kulturoloških razlika.	74	1,00	5,00	2,32	1,18
valjani N	72				

Usporedbom odgovora ispitanika iz različitih odgojno-obrazovnih ustanova pokazalo se da su ispitanici iz dječjih vrtića manje sudjelovali i kreirali eTwinning projekte u odnosu na ispitanike iz osnovnih i srednjih škola. Ta razlika je vidljiva i kod dobivanja oznake kvalitete za eTwinning projekt, kao i kod oznake eTwinning škole koju njihova ustanova nosi. Na temelju uvida u rezultate vezane za skalu procjene iskustava eTwinnera može se zaključiti da se njihova iskustva međusobno uvelike razlikuju. Zanimljivo je primijetiti da je postignuto najveće slaganje ispitanika s tvrdnjom da eTwinning promovira idealiziranu predodžbu odgojno-obrazovnog djelatnika izjednačavajući dobrog učitelja/odgojitelja s dobrim projektnim radnikom što ističu njegovi kritičari Lewis i Decuypere (2023). Ovo može ukazivati na razumijevanje odgojno-obrazovnih djelatnika da je obrazovni rad samo dio odgojno-obrazovnog procesa, ali i na činjenicu da prema riječima kritičara živimo u „projektom društvu“ koje kroz projekte oblikuje ono što radimo i kako to radimo uključujući i odgojno-obrazovne procese (Jensen i sur., 2016; prema Lewis i Decuypere, 2023: 24).

7.4.4. Stavovi o komunikaciji, suradnji i umrežavanju

Analizom dobivenih rezultata putem skale procjene o komunikaciji, suradnji i umrežavanju vidljivo je najveće slaganje s tvrdnjom da je za ostvarivanje suradnje nužno ostvariti kvalitetnu komunikaciju. Ne iznenađuje ni visoko slaganje s važnošću povratne informacije u kvalitetnoj komunikaciji kao i neophodnost razvijenih komunikacijskih vještina u odgojno-obrazovnom radu.

Najniže slaganje uočeno je kod tvrdnje o izoliranosti u vlastitoj ustanovi iako se iz visoke vrijednosti standardne devijacije može prepoznati da su po tom pitanju ispitanici imali suprotstavljene stavove. Nisko slaganje prepoznaje se i kod tvrdnji vezanih za isključivu suradnju putem platforme, izazov korištenja digitalnih alata i komunikacije na stranim jezicima te zahtjevnost međukulturalne komunikacije.

Zanimljivo je primijetiti da ne postoje ispitanici koji su izrazili potpuno neslaganje po pitanju kooperativnog učenja i timskog rada kao preduvjetima za uspjeh u 21. stoljeću, kao i po prihvaćanju novih tehnologija i mogućnosti povezivanja. Također niti jedan ispitanik nije naveo da se uopće ne slaže s tvrdnjom da je u suvremenom društvu nužno znati komunicirati na stranim jezicima, kao i da kvalitetu odgojno-obrazovne prakse određuje spremnost za cjeloživotno učenje. Izostanak potpunog neslaganja s navedenim tvrdnjama ukazuje na opću prihvaćenost istih što bi se moglo i pretpostaviti s obzirom na uzorak ispitanika.

Tablica 14. Stavovi o komunikaciji, suradnji i umrežavanju

	N	Min.	Maks.	M	SD
Kvalitetna komunikacija je nužna za suradnju.	174	3,00	5,00	4,86	0,40
Nema kvalitetne komunikacije bez povratne informacije.	174	3,00	5,00	4,77	0,50
Odgojno-obrazovni djelatnici moraju imati razvijene komunikacijske vještine.	174	1,00	5,00	4,73	0,61
Kvalitetna suradnja svih uključenih u odgojno-obrazovni proces nužna je za zdravo okruženje u kojem se dijete razvija.	174	1,00	5,00	4,71	0,64
Put prema kvalitetnijoj odgojno-obrazovnoj praksi određen je spremnošću pojedinca za cjeloživotno učenje.	174	2,00	5,00	4,48	0,74
Za uspješnu komunikaciju od presudne je važnosti razumijevanje i osjetljivost na kontekst koji se razlikuje od vlastitog.	174	1,00	5,00	4,48	0,70
Kooperativno učenje, timski rad i suradnja će biti nužni u poslovima budućnosti i preduvjeti za uspjeh u 21. stoljeću.	174	2,00	5,00	4,47	0,71
Odgojno-obrazovni djelatnici trebaju biti dionici pozitivnih društvenih promjena prihvaćajući nove tehnologije i mogućnosti povezivanja.	174	2,00	5,00	4,45	0,74
U suvremenom društvu nužno je znati komunicirati na stranim jezicima.	174	2,00	5,00	4,42	0,71
Od umrežavanja koristi imaju i odgojno-obrazovni djelatnici i djeca.	174	1,00	5,00	4,29	0,84
Umrežavanje ima važnu ulogu u obrazovanju jer pruža strukturu za profesionalno usavršavanje.	174	1,00	5,00	4,17	0,86
Mreže su organizacijska rješenja za različitost i kompleksnost obrazovnih potreba.	174	1,00	5,00	3,94	0,91
Najzahtjevniji i najteži oblik interpersonalne komunikacije je međukulturalna komunikacija.	174	1,00	5,00	3,87	0,94
Suradnja na platformi je izazovna jer uključuje upotrebu digitalnih alata i komunikaciju na stranom jeziku.	174	1,00	5,00	3,86	1,05
Teško je surađivati isključivo preko platforme.	174	1,00	5,00	3,69	1,02
Često se osjećam izolirano u svojoj ustanovi.	174	1,00	5,00	2,53	1,27
valjani N	174				

Stavovi odgojno-obrazovnih djelatnika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima su prilično ujednačeni što se može zaključiti na

temelju dobivenih aritmetičkih sredina, a bez većih vrijednosti standardnih devijacija za navedene tvrdnje. Manja odstupanja vezana su samo za isključivu suradnju preko platforme i izazove upotrebe digitalnih alata i komunikacije na stranom jeziku. Ovi rezultati ne iznenađuju te se podudaraju s tvrdnjom Carolla i Restae (2010; prema Cachia i Punie, 2012) da su odgojno-obrazovni djelatnici jednom nogom u budućnosti dok im je druga ostala u prošlosti. Najveće razilaženje ispitanika dogodilo se vezano uz tvrdnju da se osjećaju izolirano u svojoj ustanovi što je u suprotnosti s nalazima istraživanja Gatta, Pereira Cunha i Costae (2009; prema Cachia i Punie, 2012). Ovaj pronalazak se može protumačiti nizom faktora koji nisu nužno vezani za suradnju s kolegama.

U zaključku treba istaknuti važnost kvalitetne komunikacije i neophodnost razvijenih komunikacijskih vještina u odgojno-obrazovnom radu što potvrđuju i nalazi ovog istraživanja. Kvalitetna komunikacija je nužna za suradnju i umrežavanje, a preduvjeti za ostvarivanje učinkovite komunikacije su poznavanje jezika, posjedovanje interakcijskih vještina i kulturno znanje (Miljković i Rijavec, 2002) te u novije vrijeme i znanja vezana za e-komunikaciju koja predstavlja suvremeni oblik komunikacije (Jurković, 2012). Iako se često misli da je uspješna komunikacija pravilo, osobito u odgojno-obrazovnim krugovima, dobra komunikacija je izuzetak (Miljković i Rijavec, 2002) i stoga je prijeko potrebno raditi na razvijanju komunikacijskih vještina u svim oblicima.

8. Zaključak

Komunikacija, suradnja i umrežavanje odgojno-obrazovnih djelatnika dio su pedagoške kulture suradnje koja je određena vrijednostima inkluzije, integracije i interakcije što su ujedno i vrijednosti ESEP platforme koja za cilj ima poboljšanje kvalitete obrazovanja u Europi. Ustanove odgojno-obrazovnog karaktera, koje su ujedno i komunikacijske mreže, danas imaju jedinstvene mogućnosti komuniciranja, surađivanja i umrežavanja na platformama kao što je ESEP, a koje su im dostupnije nego ikada prije u prošlosti.

Globalizacijski trendovi i suvremeni način života pred odgojno-obrazovne djelatnike stavlja brojne izazove poput e-komunikacije, komunikacije na stranim jezicima, međukulturalne komunikacije, kooperativnog učenja, timskog rada i upotrebe digitalnih alata u komunikaciji. Sve navedeno od odgojno-obrazovnih djelatnika traži spremnost za cjeloživotno učenje radi ostvarivanja kvalitetne odgojno-obrazovne prakse u kontekstu suvremenog društva. ESEP platforma i njen dio eTwinning pokušavaju doskočiti izazovima sutrašnjice potičući odgojno-obrazovne djelatnike na dijeljenje iskustava i prikaza dobre prakse te razmjenu ideja. Prihvaćajući nove tehnologije i mogućnosti povezivanja odgojno-obrazovni djelatnici postaju dionici pozitivnih društvenih promjena u svojim sredinama, jer stvaraju prilike za kontinuirani razvoj svih kompetencija, kako dječjih tako i vlastitih. S druge strane kritičari, s pravom, upozoravaju na moguće opasnosti „projektizacije“ i „platformizacije“ odgojno-obrazovnog rada kada projekt postaje svrha po sebi i kada se slika odgojno-obrazovnog radnika temelji isključivo na onome što je prezentirano putem platformi.

Nakon provedenog istraživanja, kojem je cilj bio utvrditi znanja i iskustva ispitanika vezano uz ESEP platformu i eTwinning projekte te stavove o komunikaciji, suradnji i umrežavanju, pokazalo se da više od polovice ispitanika ima znanja o ESEP platformi dok ispitanici u izrazito visokom postotku posjeduju znanja o eTwinning projektima neovisno o tome u kojoj vrsti odgojno-obrazovne ustanove rade. Informacije o ESEP platformi i eTwinning projektima uglavnom su dobili od kolega i unutar vlastitih ustanova. Po pitanju poznavanja mogućnosti koje platforma nudi i korištenja istih taj postotak je značajno manji te je vidljivo da zaposleni u dječjim vrtićima ponešto zaostaju za zaposlenima u osnovnim i srednjim školama. Još veća razlika u rezultatima među ustanovama pokazala se u sudjelovanju i kreiranju eTwinning projekata, kao i kod dobivanja oznake kvalitete za eTwinning projekte te oznake eTwinning škole koja se dodjeljuje ustanovama. Na temelju uvida u rezultate vezane za skalu procjene iskustava eTwinnera može se zaključiti da se njihova iskustva međusobno uvelike razlikuju, za razliku od stavova odgojno-obrazovnih

djelatnika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima koji su prilično ujednačeni. U zaključku treba istaknuti važnost kvalitetne komunikacije i neophodnost razvijenih komunikacijskih vještina u odgojno-obrazovnom radu što potvrđuju i nalazi provedenog istraživanja.

9. Literatura

- Acar, S. i Peker, B. (2021). What are the Purposes of Teachers for Using the eTwinning Platform and the Effects of the Platform on Teachers. *Acta Didactica Napocensia*, 14 (10). Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/355796579> What are the Purposes of Teachers for Using the eTwinning Platform and the Effects of the Platform on Teachers Pristupljeno: 1.4.2024.
- Antolović, K. i Sviličić, N. (2020). *Komunikacijske vještine – verbalne i neverbalne persuazivne tehnike*. Kerschoffest: K&K Promocija.
- Baketa, N. (2012). Europeizacija obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. *Andragoški glasnik*, 16 (1. (28)), 55-67. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/103416> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Başari, F.B. i Ada, Ş. (2023). The Relationship between eTwinning Activities and 21st Century Education and Teaching Skills. *International Journal of Social Science and Education Research Studies*, 3 (5). Preuzeto s <https://ijssers.org/wp-content/uploads/2023/05/16-1505-2023.pdf> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Bettini, E. i Mentuccia, L. (2021). Documentation in eTwinning: from collaboration to quality highlights, to dissemination. U D. Nucci, A. Tosi i M. C. Pettenati (ur.), *The impact of eTwinning on continuing professional development of teachers in Italy: Studies, highlights and prospects of the Italian community*. 41- 54. Rim: Carocci. Preuzeto s <https://etwinning.indire.it/wp-content/uploads/2015/11/book-en-etwinning-research.pdf> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Brajša, P. (1994). *Pedagoška komunikologija: razgovor, problemi i konflikti u školi*. Zagreb: Školske novine.
- Buljubašić Kuzmanović, V. (2009). Kooperativno učenje kao indikator kvalitete odgoja i obrazovanja. *Život i škola*, LV (21.), 50-57. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/37081> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Cachia, R. i Punie, Y. (2012). *Teacher collaboration in the context of networked learning. Current eTwinning practices and future perspectives. Proceedings of the 8th International Conference on Networked Learning*. Preuzeto s <https://www.researchgate.net/publication/324747913> Teacher Collaboration in the Context of Networked Learning Current eTwinning Practices and Future Perspectives Pristupljeno: 1.4.2024.

- Camilleri, R. (2016). Global education and intercultural awareness in eTwinning. *Cogent Education*, 3 (1). Preuzeto s <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2331186X.2016.1210489> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Crisan, G.I. (2013). The impact of teacher's participation in eTwinning on their teaching and training. *Acta Didactica Napocensia*, 6 (4). Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/309757100_THE_IMPACT_OF_TEACHERS_PARTICIPATION_IN_ETWINNING_ON_THEIR_TEACHING_AND_TRAINING Pristupljeno: 1.4.2024.
- European School Education Platform. (2024). *About ESEP*. Preuzeto s <https://school-education.ec.europa.eu/en/about> Pristupljeno: 1.4.2024.
- European School Education Platform. (2024). *eTwinning*. Preuzeto s <https://school-education.ec.europa.eu/en/etwinning> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Gehrmann, S. (2008). Međunarodna i interkulturalna suradnja u obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 5 (1), 81-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118270> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Gianniss, T. (2022). Interpreting the Statistics of eTwinning: European Quality Label. *International Journal of Educational Innovation*, 4 (2). Preuzeto s https://journal.eepek.gr/assets/uploads/manuscripts/manuf_528_tH6YvzGBNR.pdf Pristupljeno: 1.4.2024.
- Gulbay, E. (2022). Empowering future teachers' intercultural awareness with eTwinning. U M. Fiorucci I E. Zizioli (ur.), *La formazione degli insegnanti: problemi, prospettive e proposte per una scuola di qualità e aperta a tutti e tutte* (89-92). Lecce: Pensa MultiMedia. Preuzeto s <https://www.pensamultimedia.it/download/1824/5169439d748f/parallele-22-09.pdf> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Horvat, N. (2022). eTwinning portal - alat profesionalnog razvoja odgojitelja. *Bjelovarski učitelj*, 27 (1-3), 123-128. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/293559> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/kooperacija> Pristupljeno 1.4.2024.

- Huertas Abril, C. i Palacios-Hidalgo, F. J. (2023). eTwinning and the development of language teachers' digital literacy: A comparative study between two European universities. *Ensayos Revista de la Facultad de Educación de Albacete*. 38. 86-101. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/376991317_eTwinning_and_the_development_of_language_teachers'_digital_literacy_A_comparative_study_between_two_European_universities Pristupljeno: 1.4.2024.
- Ízgi Onbaşılı, Ü. (2022). Experiences of qualified teachers of the future in the scope of an international eTwinning project. *International Online Journal of Primary Education*, 11 (2). Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/378056321_EXPERIENCES_OF_QUALIFIED_TEACHERS_OF_THE_FUTURE_IN_THE_SCOPE_OF_AN_INTERNATIONAL_ETWINNING_PROJECT Pristupljeno: 1.4.2024.
- Jagarinec, A. (2022). Komunikacijske vještine i suradnja s odraslima. *Varaždinski učitelj*, 5 (10), . Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/407481> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Jurković, Z. (2012). Važnost komunikacije u funkcioniranju organizacije. *Ekonomski vjesnik*, XXV (2), 387-399. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/94882> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Kostas, A. i Ioannidou, D. (2023). Learning Communities and Teacher Professional Development: The Case of eTwinning Seminars. *Creative Education*, 14. Preuzeto s <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=130250> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Leproni, R. (2023). Primary English teachers' practice analysis & language self-evaluation questionnaires (PET-PA & PET-LSE): eTwinning strategies for Second/Foreign Language teachers' professional self-/hetero-assessment. *Ensayos, Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, 38 (2), 123-145. Preuzeto s: <http://www.revista.uclm.es/index.php/ensayos> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Ličanin, S. (2023). Uspješna suradnja čimbenika odgojno – obrazovnog procesa. *Varaždinski učitelj*, 6 (12), 91-96. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/300283> Pristupljeno: 1.4.2024.
- Lewis, S. i Decuypere, M. (2023). 'Out of time': Constructing teacher professionalism as a perpetual project on the eTwinning digital platform. *Tertium Comparationis Journal fur International und Interkulturell Vergleichende Erziehungswissenschaft*, 29 (1). Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/368507116_'Out_of_time'_Constructing_teacher_professionalism_as_a_perpetual_project_on_the_eTwinning_digital_platform

[cher_professionality_as_a_perpetual_project_on_the_eTwinning_digital_platform](#)

Pristupljeno: 1.4.2024.

Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.

Milković, I., Luzzini, M., Nieto Moreno De Diezmas, E. i Soldo, L. (2023). *eTwinning Projects in the Humanities: Personal and professional benefits for future teachers*.

Preuzeto

s

https://www.researchgate.net/publication/375414141_eTwinning_Projects_in_the_Humanities_Personal_and_professional_benefits_for_future_teachers

Pristupljeno: 1.4.2024.

Miljković, D. i Rijavec, M. (2002). *Komuniciranje u organizaciji*. Zagreb: IEP.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2015). *Nacionalni kurikulum za rani predškolski odgoj i obrazovanje*, NN 05/15. Zagreb: Republika Hrvatska.

Norac, I. (2022). eTwinning zajednica i školska knjižnica. *Varaždinski učitelj*, 5 (8), 1-6.

Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/391578> Pristupljeno: 1.4.2024.

Nucci, D., Tosi, A. i Pettenati M. C. (2023). *The impact of eTwinning on continuing professional development of teachers in Italy*. Rim: Carocci editore. Preuzeto s

<https://www.carocci.it/prodotto/the-impact-of-etwinning-on-continuing-professional-development-of-teachers-in-italy> Pristupljeno: 1.4.2024.

Özen, E. i Çiray Özkara, F. (2023). Investigation of Online Education Readiness of Teachers Involved in eTwinning Quality Processes in the Context of Various Variables. *Anadolu Universitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (3), 873-898. Preuzeto s

https://www.researchgate.net/publication/374273507_Investigation_of_Online_Education_Readiness_of_Teachers_Involved_in_eTwinning_Quality_Processes_in_the_Context_of_Various_Variables_Example_of_Eskisehir_ProvinceeTwinning_Kalite_Sureclerinde_Gorev_Ala Pristupljeno: 1.4.2024.

Pietrzak, A. (2009). Significance and Development of the eTwinning Programme in Poland as Compared to other European Countries. U E. Gajek I P. Oszytek (ur.), *eTwinning - A way to education of the future* (11-30). Koszalin: Zakład Poligraficzny Polimer. -

Alicija

Pietrzak.

Preuzeto

s

https://www.researchgate.net/publication/236650010_eTwinning_-_A_way_to_education_of_the_future Pristupljeno: 1.4.2024.

Rouse, M. i Rouse, S. (2005). *Poslovne Komunikacije*. Zagreb: Masmedia.

- Srok, N. i Skočić Mihić, S. (2012). Odgajatelji i stručni suradnici u savjetodavnoj ulozi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (70), 19-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/123767>
Pristupljeno: 1.4.2024.
- Strelec, D. (2023). Važnost pozitivnog suradničkog odnosa između odgojitelja i roditelja. *Varaždinski učitelj*, 6 (12), 134-138. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/302068>
Pristupljeno: 1.4.2024.
- Szulc-Kurpaska, M. (2009). Significance and Development of the eTwinning Programme in Poland as Compared to other European Countries. U E. Gajek I P. Oszytek (ur.), *eTwinning projects in preschool*. (100-114). Koszalin: Zakład Poligraficzny Polimer. – Malgorzata Szulc-Kurpaska. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/236650010_eTwinning_-_A_way_to_education_of_the_future Pristupljeno: 1.4.2024.
- Velea, S. (2011). ICT in education: responsible use or a fashionable practice. The impact of eTwinning action on the education process. U *The 6th International Conference on Virtual Learning* (141-144). University of Bucharest and „Babes-Bolyai“ University of Cluj-Napoca. Preuzeto s https://www.researchgate.net/profile/Luciana-Simona-Velea-2/publication/267559248_ICT_in_education_responsible_use_or_a_fashionable_practice_The_impact_of_eTwinning_action_on_the_education_process/links/56100b4c08ae4833751822be/ICT-in-education-responsible-use-or-a-fashionable-practice-The-impact-of-eTwinning-action-on-the-education-process.pdf Pristupljeno: 1.4.2024.
- Zorić-Beslema, K. (2013). Europski pogled na suradnju s kolegama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (72), 10-11. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/145498> Pristupljeno: 1.4. 2024.

Sažetak

Globalizacijski trendovi i suvremeni način života pred odgojno-obrazovne djelatnike stavljaju brojne izazove što od njih traži spremnost za cjeloživotno učenje. ESEP platforma mjesto je susreta, komunikacije, suradnje i umrežavanja odgojno-obrazovnih djelatnika koja za cilj ima poboljšanje kvalitete obrazovanja u Europi. S obzirom na spomenuto u svibnju 2024. godine provedeno je istraživanje na području Hrvatske na uzorku od ukupno 174 ispitanika, od čega je 104 odgojitelja djece rane i predškolske dobi, 39 učitelja razredne i predmetne nastave i 31 srednjoškolski nastavnik. Za potrebe istraživanja izrađen je anketni upitnik, a ono je provedeno postupkom anketiranja preko internetske poveznice. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno i anonimno. Prikupljeni podatci su analizirani postupcima deskriptivne statistike (postotci, frekvencije, aritmetičke sredine i standardne devijacije).

Cilj istraživanja bio je utvrditi posjeduju li odgojno-obrazovni djelatnici u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj znanja o ESEP platformi i eTwinning projektima. Osim navedenog željela su se ispitati i iskustva eTwinnera i saznati kako oni procjenjuju komunikaciju, suradnju i umrežavanje s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima na području Europe putem ESEP platforme. Također su se željeli ispitati stavovi odgojno-obrazovnih djelatnika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju.

Obradom rezultata uočeno je da više od polovice ispitanika ima znanja o ESEP platformi dok ispitanici u izrazito visokom postotku posjeduju znanja o eTwinning projektima neovisno o tome u kojoj vrsti odgojno-obrazovne ustanove rade. Informacije o ESEP platformi i eTwinning projektima uglavnom su dobili od kolega i unutar vlastitih ustanova. Po pitanju poznavanja mogućnosti koje platforma nudi i korištenja istih taj postotak je značajno manji te je vidljivo da zaposleni u dječjim vrtićima ponešto zaostaju za zaposlenima u osnovnim i srednjim školama. Još veća razlika u rezultatima među ustanovama pokazala se u sudjelovanju i kreiranju eTwinning projekata, kao i kod dobivanja oznake kvalitete za eTwinning projekte te oznake eTwinning škole koja se dodjeljuje ustanovama. Na temelju uvida u rezultate vezane za skalu procjene iskustava eTwinnera može se zaključiti da se njihova iskustva međusobno uvelike razlikuju, za razliku od stavova odgojno-obrazovnih djelatnika o komunikaciji, suradnji i umrežavanju s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima koji su prilično ujednačeni. U zaključku treba istaknuti važnost kvalitetne komunikacije i neophodnost razvijanja komunikacijskih vještina odgojno-obrazovnih djelatnika što potvrđuju i nalazi ovog istraživanja.

Ključne riječi: eTwinning, iskustva, odgojno-obrazovni djelatnici, stavovi, znanja

COMMUNICATION, COLLABORATION AND NETWORKING VIA THE ESEP

Abstract

Globalization trends and modern lifestyles pose numerous challenges to educators, requiring them to be prepared for lifelong learning. The European School Education Platform (ESEP) is a meeting place for communication, collaboration and networking among educators, aiming to improve the quality of education in Europe. In light of this, a study was conducted in May 2024. in Croatia with a sample of 174 participants, including 104 preschool educators, 39 primary school teachers and 31 high school teachers. A survey questionnaire was made for the study and it was conducted online. Participation was voluntary and anonymous. The collected data were analyzed using descriptive statistics (percentages, frequencies, arithmetic means and standard deviations). The study aimed to determine whether educators in preschools, primary and secondary schools in Croatia are knowledgeable about the ESEP and eTwinning projects. Additionally, it sought to explore the experiences of eTwinners and assess their perceptions of communication, collaboration, and networking with other educators across Europe via the ESEP. It also aimed to examine the attitudes of educators towards communication, collaboration, and networking. The results revealed that more than half of the respondents are aware of the ESEP, while a significantly higher percentage possess knowledge about eTwinning projects, regardless of the type of educational institution they work in. Most of the information about the ESEP and eTwinning projects was received from colleagues and within their own institutions. However, the percentage of those familiar with and utilizing the platform's features is considerably lower, with preschool employees lagging behind those in primary and secondary schools. The study also found a greater disparity in participation and creation of eTwinning projects, as well as in receiving quality labels for eTwinning projects and the eTwinning School label, which is awarded to institutions. Analysis of the eTwinning experience scale indicated significant variations in their experiences, unlike the relatively uniform attitudes of educators towards communication, collaboration and networking with other educators. In conclusion, the study highlights the importance of effective communication and the necessity of developing communication skills among educators, as confirmed by the findings.

Keywords: attitudes, educators, eTwinning, experiences, knowledge

Anketni upitnik za istraživanje

Poštovani,

pred Vama se nalazi anketni upitnik kojim se ispituju Vaša dosadašnja saznanja i iskustva vezana za ESEP platformu (European school education platform) te eTwinning projekte, kao i vaši stavovi o komunikaciji, suradnji i umrežavanju. Sudjelovanje u anketi ne zahtijeva predznanje o temi. Istraživanje se provodi u svrhu pisanja diplomskog rada na diplomskom sveučilišnom studiju Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Tema diplomskog rada je "Komunikacija, suradnja i umrežavanje putem ESEP platforme".

Anketa je u potpunosti anonimna te će vam za ispunjavanje biti potrebno 10 - 15 minuta.

Zahvaljujem Vam na sudjelovanju!

Sandra Jovišić, studentica

* Indicates required question

Untitled Section

1. Spol: *

Mark only one oval.

žensko

muško

2. Dob: *

Mark only one oval.

do 25 godina

od 26 do 35 godina

od 36 do 45 godina

46 do 55 godina

više od 56 godina

3. Razina Vašeg obrazovanja: *

Mark only one oval.

VŠS

VSS

4. Godine radnog iskustva u odgojno-obrazovnim ustanovama: *

Mark only one oval.

0 - 5

6 - 10

11 - 15

16 - 20

21 - 25

26 - 30

31 - 35

više od 36

5. Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj radim: *

Mark only one oval.

dječji vrtić

osnovna škola

srednja škola

ESEP platforma (European school education platform / Europska platforma za školsko obrazovanje)

6. Čuo/la sam za ESEP platformu: *

Mark only one oval.

da

ne

7. Informaciju o ESEP platformi dobio/la sam *

Mark only one oval.

od kolega

unutar svoje ustanove

na stručnom skupu

na internetskim stranicama

preko društvenih mreža (Facebook, Instagram i sl.)

ništa od navedenog

8. Upoznat/a sam s ESEP platformom i njenim mogućnostima: *

Mark only one oval.

da

ne

donekle

9. Koristim mogućnosti komunikacije, suradnje i umrežavanja putem ESEP platforme: *

Mark only one oval.

da, redovito

da, povremeno

da, rijetko

ne

eTwinning projekti

10. Čuo/la sam za eTwinning projekte: *

Mark only one oval.

da

ne

11. Informaciju o eTwinning projektima dobio/la sam: *

Mark only one oval.

od kolega

unutar svoje ustanove

na stručnom skupu

na internetskim stranicama

preko društvenih mreža (Facebook, Instagram i sl.)

ništa od navedenog

12. Znam kako izgleda eTwinning projekt i što on sve uključuje: *

Mark only one oval.

da

ne

donekle

Sudjelovanje u eTwinning projektima

Sljedeći set pitanja odnosi se na članove eTwinning zajednice. Ako ste eTwiner molim vas da odgovorite na sljedeća pitanja, a ako niste slobodno preskočite ovaj set pitanja i odaberite opciju DALJE .

13. Sudjelovao/la sam u eTwinning projektu.

Mark only one oval.

da

ne

14. Osnivač sam bar jednog eTwinning projekta.

Mark only one oval.

da

ne

15. Dobio/la sam oznaku kvalitete za eTwinning projekt u kojem sam sudjelovao/la.

Mark only one oval.

da

ne

16. Ustanova u kojoj radim nosi oznaku eTwinning škole.

Mark only one oval.

da

ne

17. Pred Vama se nalazi više tvrdnji koje procjenjuju dobrobiti sudjelovanja u eTwinning projektima. Molim Vas da ih pažljivo pročitate te nakon toga odaberete broj od 1 do 5 koji najbolje odgovara tome u kolikoj se mjeri slažete s navedenom tvrdnjom (mogući odgovori su: 1- „uopće se ne slažem“; 2- „djelomično se ne slažem“; 3- „niti se slažem, niti se ne slažem“, 4 - „djelomično se slažem“ i 5 – „u potpunosti se slažem“).

Komunikacija s partnerima tijekom projekta pozitivno je utjecala na razvoj mojih komunikacijskih vještina.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

18. Komunikacija među partnerima bila je kvalitetna.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

19. Sudjelovanje u eTwinning projektu utjecalo je na razvoj mojih vještina komunikacije na stranom (engleskom) jeziku.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

20. Sudjelovanje u eTwinning projektu pozitivno je utjecalo na moje odnose s drugim odgojno-obrazovnim djelatnicima

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

21. Sudjelovanje u eTwinning projektu dio je mog kontinuiranog profesionalnog usavršavanja.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

22. Digitalna kompetencija jedna je od glavnih kompetencija koju sam unaprijedio/la sudjelujući u eTwinningu.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

23. Komunicirajući s partnerima dobio/la sam predodžbu o odgojno-obrazovnim sustavima u različitim državama Europe.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

24. Bilo je teško pronaći partnere za suradnju u eTwinning projektu.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

25. Suradnja tijekom eTwinning projekta bila je dobra.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

26. Suradnja je bila otežana zbog kulturoloških razlika.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

27. Suradnja je bila otežana zbog činjenice da radimo u različitim odgojno-obrazovnim sustavima.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

28. Lako je surađivati s odgojno-obrazovnim djelatnicima jer su voljni učiti.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

29. Radom na eTwinning projektu umrežio/la sam se s kolegama iz različitih država.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

30. Umrežavanje kroz eTwinning projekt dalo mi je nove ideje i obogatilo je moj rad s djecom.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

31. Umrežavanje ima puno više prednosti nego nedostataka.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

32. Lakše je umrežiti se na platformi nego u svom okruženju.

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

33. Međunarodno umrežavanje bit će neophodno za buduće odgojno-obrazovne djelatnike.

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

34. eTwinning promovira idealiziranu predodžbu odgojno-obrazovnog djelatnika izjednačavajući dobrog učitelja/odgojitelja s dobrim projektnim radnikom koji je uvijek spreman i voljan pridružiti se ili započeti projekt.

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

35. eTwinning promovira neprekidno i nedostižno usavršavanje kroz projekte pa sam „učitelj/odgojitelj postaje projekt“.

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

Stavovi o komunikaciji, suradnji i umrežavanju odgojno-obrazovnih djelatnika

36. Pred Vama se nalazi više tvrdnji o komunikaciji, suradnji i umrežavanju odgojno-obrazovnih djelatnika. Molim Vas da ih pažljivo pročitate te nakon toga odaberete broj od 1 do 5 koji najbolje odgovara tome u koliko se mjeri slažete s navedenom tvrdnjom (mogući odgovori su: 1- „uopće se ne slažem“; 2- „djelomično se ne slažem“; 3- „niti se slažem, niti se ne slažem“, 4 - „djelomično se slažem“ i 5 – „u potpunosti se slažem“).

Odgojno-obrazovni djelatnici moraju imati razvijene komunikacijske vještine.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

37. Nema kvalitetne komunikacije bez povratne informacije. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

38. Kvalitetna komunikacija je nužna za suradnju. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

39. Najzahtjevniji i najteži oblik interpersonalne komunikacije je međukulturalna komunikacija. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

40. Za uspješnu komunikaciju od presudne je važnosti razumijevanje i osjetljivost na kontekst koji se razlikuje od vlastitog. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

41. U suvremenom društvu nužno je znati komunicirati na stranim jezicima. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

42. Teško je surađivati isključivo preko platforme. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

43. Suradnja na platformi je izazovna jer uključuje upotrebu digitalnih alata i komunikaciju na stranom jeziku. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

44. Kvalitetna suradnja svih uključenih u odgojno-obrazovni proces nužna je za zdravo okruženje u kojem se dijete razvija. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

45. Mreže su organizacijska rješenja za različitost i kompleksnost obrazovnih potreba. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

46. Umrežavanje ima važnu ulogu u obrazovanju jer pruža strukturu za profesionalno usavršavanje. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

47. Od umrežavanja koristi imaju i odgojno-obrazovni djelatnici i djeca. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

48. Često se osjećam izolirano u svojoj ustanovi. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

49. Put prema kvalitetnijoj odgojno-obrazovnoj praksi određen je spremnošću pojedinca za cjeloživotno učenje. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

50. Kooperativno učenje, timski rad i suradnja će biti nužni u poslovima budućnosti i preduvjeti za uspjeh u 21. stoljeću. *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

51. **Odgojno-obrazovni djelatnici trebaju biti dionici pozitivnih društvenih promjena** *
prihvaćajući nove tehnologije i mogućnosti povezivanja.

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

This content is neither created nor endorsed by Google.

Google Forms

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Sandra Jovišić kao pristupnica za stjecanje zvanja univ. mag. praesc. educ., izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da niti jedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 10.7.2024.

Potpis

Handwritten signature of Sandra Jovišić in black ink.

**IZJAVA O POHRANI DIPLOMSKOGA RADA U DIGITALNI REPOZITORIJ
FILOZOFSKOGA FAKULTETA U SPLITU**

Studentica: Sandra Jovišić

Naslov rada: Komunikacija, suradnja i umrežavanje putem ESEP platforme

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentorica rada: prof. dr. sc. Sonja Kovačević

Članovi Povjerenstva: doc. dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber i dr. sc. Joško Barbir

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanoga diplomskoga rada i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) u otvorenom pristupu
- b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a
- c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 10.7.2024.

Potpis studentice:

